

ВЕСТИНИК Литературен ВЕСТИНИК

Критика

Михаил Негелчев за
„Библейското магаре” на
Мони Алмалех
Силвия Чолева за „Наивно
изкуство” на Марин Бодаков
Четири лирически рецензии
на Ивайло Иванов
Здравка Михайлова за
значението на списание
„Анди” и антология „Хемус”

Поезия

Славейкова награда 2011
Из „Аметисти”
на Никита Нанков
Нови стихове
от Златозар Петров

Сн. Хелън Левит

Проза

Из „Ланнишарания” на Екатерина Григорова

Из блога на Николай Аретов

<http://aretov.queenmab.eu/reflections/105-marginals.html>

Задача

Кой от изброените е излишен?

Сергей Станишев, Пламен Орешарски, Явор Колев,
Боян Пенев, Славчо Атанасов, Петър Величков

Боян Пенев, разбира се. Той не е Рицар на книгата.

Велика сряда, 2011

<http://aretov.queenmab.eu/reflections/106-complaint.html>

Мърморене + гравивно предложение

Оплакването е национален спорт, това е ясно. Та и да поспортувам.

Колкото и да мърморят, хората, които публикуват текстове, в които не пишат до края на реда, те всъщност са контингент на немалко награди, кои материални, кои потупване по рамото пред избрана група приятели, кои – снимка пред строя. Малко по-рядко, но и авторите на дълги текстове, писани до края на реда, също биват отличавани. Преди

дни мои колеги номинираха за една награда подобно произведение на явно доста пробивна авторка (ще си спестя прилагателните, развалят стила). Оформителите също са обект на справедлив интерес. Дори и несъмнено онеправданите преводачи понякога биват забелязвани. Един-два пъти в годината издателите си раздават разни лъвове, а и посвещават рицари по някакъв ритуал, който е напълно неразбираем за непросветените. Всички те, заедно със съставители, продуценти и пр., са защитавани от Закона за авторските права, поне de jure.

(Изкушавам се да отворя една скоба, не съвсем без връзка с темата. Спомняте ли скандала с клетата Читанка. Който следи последните разправи, ще да е забелязал, че някои от издателите, които яростно защитаваха авторските права от един некомирскален и очевидно полезен сайт, изведнъж вземат, та забравят за тях, когато става дума за търговия. Думата ми е за Лаура Ескивел, ако не сте се сетили.)

Но да се върна на думата. Единствено редакторите, заедно с коректорите и странърите, са забравени, когато раздават бонбонките. Още повече, когато съчетават и трите функции.

Впрочем май не съм съвсем прав. Читателите и журналистите понякога се сецат за тях, особено когато попаднат на някоя грешка или на нещо, което възприемат като грешка. На белетристите е позволено да виждат света по свой си начин, от

есеистите дори се очакват неочаквани неща (които доста често са неверни, а и издават не особено добра осведоменост). А поетите, поетите... Понякога единственото безспорно нещо може да е името им, ако и то не е псевдоним. Съвестните редактори обаче не просто поправят неизбежните неточности на преводачите (несъмнено най-ерудитаните сред пишещите), дори се опитват да помагат на авторите, за което нерядко са възнаграждавани с поглед, който идва някак отгоре. И с реплики за това, че който не може, той критикува или редактира...

Гравивното ми предложение, макар и утопично, е следното. До наградите няма да се доберем, но дали пък да не си спретнем един синдикат. Звучи левичарски, но всъщност не е, става дума за интелектуална („творческа”, боже прости ми) дейност. Не че тъй наречените творчески съюзи и сдружения реално помагат на хората от гилдията (извън ръководствата им и на още някой, който се върти около тях), но все пак. Тези съюзи и сдружения би трябвало да ни се зарадват, ще им помагаме при писането на прошенията до властниците, някой път може и да успеем да им обясним, че декларациите и откритите им писма не винаги са особено смислени, а колаборирането с доскоросни опоненти никак не е много елегантно.

В навечерието на 1 май 2011

Националният литературен музей в НДК

Шестнадесетият салон на изкуствата в Конгресен център София, НДК даде възможност на Националния литературен музей да покаже разнообразната си дейност и да се докаже като духовен „остров на съкровищата“ върху културната карта на София и България. Никога досега музеят не е участвал в салона с толкова съпътстващи прояви. Освен основните две изложби с оригинали „Съкровищата на Националния литературен музей“ и „Памет за признанието“, изключително интересна и ползотворна се оказа и Националната научна конференция „Литературният музей: проблеми, практики, перспективи“. И не на последно място бяха представени пред публика. На 7 юни Арт галерията на НДК се оказа тясна да събере всички гости и репортери, които дойдоха на откриването на представителната изложба „Съкровищата на Националния литературен музей“, посветена на 35-годишнината от създаването му. Освен прекрасното слово, което произнесе Катя Зографова, директор на НЛМ, тя връчи и грамоти на най-значимите дарители на музея за целия

литературни критици- проф. Михаил Неделчев, проф. Петър Велчев, доц. д-р Алберт Бенбасат, доц. Мая Горчева, Весела Рагоева, уредници на литературните къщи музеи в София и страната - Цветанка Неделчева, д-р Радка Пенчева, Анастасия Георгиева, Тодор Иванов, Иво Милтенов и Александър Мошев. Атанас Свиленов, д-р Тони Зарев и доц. Пламен Антоф представиха стратегии и модели на литературната колекция в нашето съвремие. Особено интересна бе дискусиата по проблемите на къщите музеи на Пею Яворов и Христо Смирненски в София, във финала на която проф. Михаил Неделчев призова да се създаде общобългарски комитет „Пею Яворов“. Конференцията премина изключително ползотворно, доказателство за което е и изразеното желание от участниците тя се провежда ежегодно. Като прекрасен завършек на събитието проф. Иван Сарандев представи книгата на д-р Радка Пенчева „Сюжети на забравата. Реванши на паметта“, в която са публикувани литературно-критически статии и документални изследвания, подредени в два раздела: „Студии за Емилиан Станев“ и

проф. Николай Аретов представи най-новата книга на Катя Зографова „Неканоничният Вазов“, но и тук „актьорската“ вечер не приключи- г-жа Анна Мария Петрова-Гюзелева и Божидара Цекова прочетоха избрани откъси от нея. Изданието е посветено на 160 г. от рождението и 90 г. от смъртта на Патриарха. „Неканоничният Вазов“ е спечелил конкурса „Помощ за книгата“ на

Министерство на културата. Книгата излиза и благодарение финансовата подкрепа на Вазовия наследник г-н Григорий Вазов. А дали домакините от НДК са харесали представянето на музея ще разберем на Церемонията за наградите на Салона на изкуствата, която ще се състои на 28 юни.

ДЕНИЦА ПАНОВА

досегашен период на съществуването му. В изложбата бяха показани за първи път пред публика някои от най-ценните реликви от основния фонд на Националния литературен музей и фондациите на къщите музеи на Иван Вазов, Петко и Пенчо Славейкови, Пею Яворов, Елин Пелин, Никола Вапцаров, Христо Смирненски, Димитър Димов, Емилиан Станев. Най-стари бяха калиграфските листове от XIV–XVI в., уникалните ръкописни и старопечатни издания от XIV–XVIII в., цветните щампи от Самоковската школа от XVIII век. Дали заради атрактивната изложба или заради юбилея, който честваше музеят, но събитието се появи в централните новини на БНТ и бе отразено от десетки печатни и интернет издания, както и от частни телевизии, с което се превърна в най-отразяваното събитие в 35-годишната история на НЛМ.

Като съпътстваща проява в рамките на изложбата беше проведена и Националната научна конференция „Литературният музей: проблеми, практики, перспективи“ в която взеха участие изтъкнати български литературоведи и

„Сюжети на забравата“. За финал, музикален поздрав към авторката отпрати виртуозът на цигулката проф. Йосиф Родионов.

Само 10 дни след „Съкровищата на Националния литературен музей“ отново в модерната Арт галерия на НДК беше открита изложбата „Памет за признанието“, посветена на 85-годишнината от откриването на първия български литературен музей, къщата музей на Иван Вазов в София. В нея бяха събрани и подредени подаръците, които Иван Вазов е получил за двата си юбилея, сред тях и лични вещи, картини от Мърквичка и Антон Митов, поздравителни адреси, шаржове и илюстрации, над петдесет експоната от фонда на първия български литературен музей. Вечерта на откриването се превърна в истински празник, изпълнен с цветя и поздравителни адреси, които заспаха главния уредник на къща музей „Иван Вазов“ - Мирела Иванова. Определено най-запомнящ се бе адресът на Народния театър „Иван Вазов“, с който Валентин Танев и Русу Чанев успяха да накарат гостите да почувстват че Патриарха е между тях. Васил Василев-Зуека искрено зарадва публиката, докато четеше любимия си откъс от „Чичовци“. В рамките на откриването на изложбата

Поздравителен адрес на Сдружение на български писатели във връзка с 85-годишнината от създаването на къща-музей „Иван Вазов“

Уважаема г-жо Мирела Иванова, уважаеми колеги, Вече толкова десетилетия фигурата на българския писател е пределно видима в културното пространство на София, на нашата столица, благодарение на достолепната сграда на ъгъла на улиците „Раковски“ и „Вазов“. Но възможността всички ние да се осланяме на монументалния авторитет на Патриарха на българската литература е колкото привилегия, толкова и отговорност за всеки съвременен български писател. Защото Вазов ни е дал своите 22 тома, които все ще се четат и задължително трябва да бъдат четени от всеки, който се чувства българин и който иска да изучи българското. Защото Вазов създаде сам своя собствен нетленен монумент и българската национална общност благоговейно му призна това право. И така сам Патриархът предяви завинаги най-високи критерий към всеки, който иска благородно да присвои за себе си прозвището писател. В къщата музей „Иван Вазов“ се пазят свято много адреси до поета от дните на различните негови славни юбилеи. Сега, когато ние прибавяме към тях нашето скромно послание, искаме да изразим уважението си към добрите духове от този храм, към пазителите на паметта на Вазов, към предходниците - от класика Елин Пелин насам, до днешните - с поетесата Мирела Иванова начело. И благодарение на всички тях тази къща е едно толкова писателско място, един дом, където писателите винаги са можели да се представят с творбите си и да водят диспутите си под строгия поглед на патрона му. С пожелание за успех в благородната мисия!

Управителен съвет на Сдружение на български писатели
Председател проф. МИХАИЛ НЕДЕЛЧЕВ

18 юни 2011 София

Награда - пробив за „малките“ езици

Държавната награда на Гърция за превод бе връчена на Здравка Михайлова за книгата „Писмената на зрящия“ от Янис Рицос

Никос Темелиос.

През май в новооткрития в Атина Културен център на Фондацията „Онасис“ Стеги Граматон ке Технон, чийто девиз е „Всички изкуства под една стряха“, се състоя церемонията по връчване от министъра на културата и туризма на Гърция Павлос Геруланос на Държавните награди на Гърция за литература и превод. След журиране от авторитетна комисия на състезавали се в кратката листа за тазгодишния приз преводи на арабски, италиански, сръбски, албански и два превода на немски език Здравка Михайлова, превела 35 книги от гръцки на български и няколко от български на гръцки, стана първият български

Тази година с Държавни награди бяха удостоени поетите Кики Димула (Голяма награда за литература) и Панделис Букалас, писателите Г. Вейс, П. Кусатанас, А. Ханюотис, В. Илиопулу, литературното списание „Диавазо“ и др. С високия приз за превод на чужд език обичайно биват отличавани опитни и утвърдени преводачи като Дейвид Конъли за превода му на английски на поета-сюрреалист Никос Енгонопулос (2008),

в Гърция, бе отличен със Специалната почетна награда за илюстрациите му на „Дон Кихот“ от Сервантес.

Издание „Писмената на зрящия“ е осъществено с частичната подкрепа на гръцкия Национален център за книгата по повод 100-годишнината от рождението на Я. Рицос (1911-1990) и съдържа подбор от различни негови стихосбирки и от поетично-философските монолози „Четвърто измерение“. Заглавието е „контрапункт“ на това на стихосбирката „Писмена на слепец“ от Рицос, изменяйки и преобръщайки го, за да подсказва проникателността и чувствителността, с която поетът „патронен светец на

неща прости, обикновени и близки всекому. Книгата съдържа предговор от преводача, в който на фона на противоречивата атмосфера на двайсети век – с неговите истини и заблуди – е открито значението на творчеството на Рицос за гръцката и световната литература.

В изказването си на церемонията министърът на културата и туризма Павлос Геруланос подчерта, че тя е „празник на солидарния дух и взаимната подкрепа и че тези награди вдъхват нотка на оптимизъм в трудни времена“. Споменавайки осмото издание на състоялия се през май т.г. Международен панаир на книгата в Солун, той го окачестви като успешно и подчерта, че държавата „няма да изостави Солунското книгоизложение, а ще съдейства за неговото по-нататъшно обогатяване“. Финален шрих бяха думите му, че „кризата може да е уязвила търговското измерение на книжния пазар, но не е нанесла удар на съзидателността на творците на книгата“.

Изказвайки благодарността си при връчването на наградата, З. Михайлова сподели: „Чувствам се изключително радостна, горда и удовлетворена от получаването на най-високото отличие, с което гръцката държава удостоверява онези, които се занимават с популяризирането на гръцката литература и култура извън нейните граници. Освен като мое лично награждаване, приемам това отличие

Янис Рицос

НЕДОРАЗУМЕНИЯ

Непоносими са тези негови двусмислици; подлагат ни на изпитание; и самият той на изпитание подложен е; съвсем ясно се издава неяснотата, колебанието, невежеството, плахостта му и липсата на непоклатими правила. Сигурно се кани да ни въвлече в собствената си усложненост. А той загледан някъде отвъд, великодушен едновременно и снизходителен (като онези, които се нуждаят от снизхождение), със снежнобяла риза, в безупречен оловносив костюм и хризантема в бутониерата. При все това, като си тръгна, там където бе седял, на пода различихме малка червена локва, красиво очертана, приблизително колкото картата на Гърция, като миниатюра на света, доста абстрактно и с големи неточности в границите – с граници почти смити в еднообразието на цвета – земно къбло в залостено бяло училище през юли, когато всички ученици са заминали за ослепително крайбрежие.

преводач на художествена литература, удостоен с тази награда. Призът бе присъден с единодушно гласуване на журито за превода на книга с избрани стихове от творчеството на Янис Рицос със заглавие „Писмената на зрящия“ (изд. „Стигмати“, издател Малина Томова).

Държавната награда се дава ежегодно за превод на литературна творба от гръцки на чужд език и за чуждоезично издание, преведено на гръцки. Първата от тях е най-високото отличие, с което гръцката държава отличава принос в литературния живот на страната и популяризирането на гръцката словесност в чужбина наред. Учредена е през 1998 г. в допълнение към Държавните награди за литература – за поезия, роман, есеистика, документална проза, разказ, пътепис, детска книга и др., присъждани ежегодно от 1956 г. насам. Оттогава се присъжда и Голямата награда за цялостно творчество, нейни носители са известни гръцки поети като Милтос Сахтурис, Никос Карузос, Ектор Какнаватос, Никос Фокас, Манос Елефтериу, Михалис Ганас, Лефтерис Пулиос, Янис Кондос, Мария Лаина, Насос Вагенас, писатели като Нанос Валаоритис, Димитрис Димитриадис, Василис Алексакус, Маро Дука, Реа Галанакис, Йоана Каристияни,

преподавателката неолинист в Римския университет Паола Минучи за превода ѝ на италиански на втория гръцки поет нобелист Одисеас Елитис (2007), Драгана Росич и Ингемар Редин за превод на поезията на К. Димула съответно на сръбски и на шведски (2003), Мартин Маккинси (САЩ) за роман от А. Франгиас (1996), Анна Зимбоне за „Единственото пътуване в живота му“ от Г. Визинос (2002) и др. Първоначално наградените преводи са показателни за приоритетна ориентация към западноевропейския книжен пазар, но по-късно са отличени и езици с по-рядко разпространение като сръбски, шведски, персийски.

С тазгодишното открояване на българското издание „Писмената на зрящия“ Рицос се нарежда на първо място като най-награждавания гръцки автор. С книгата от „Стигмати“ наградените издания на Я. Рицос стават три, наред с английския превод на Ейми Мимс (1997) на поредицата от девет творби в проза от Рицос с общо заглавие „Иконостас на анонимни светци“ и изданието му на персийски от над 1000 страници в превод на Ф. Фериад (2005). В друга категория през 2004 г. талантливият ни сънародник художникът Светлин Василев, живеещ

УБЕЖИЩА

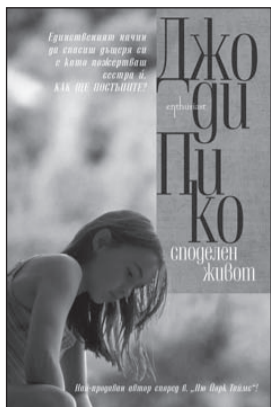
Изразяването – казва – не означава да кажеш нещо, а просто да говориш; а да говориш означава да се разкриеш – как да говориш? И тогава мълчанието му стана толкова прозрачно, че целият се скри зад завесата, правейки се, че гледа през прозореца. Но като че ли усетил погледа ни, впит в гръба му, се извърна, измъквайки лицето си иззад завесата, сякаш носеше дълъг бял хитон, някак смешен, някак неприлягащ на нашето съвремие, и го желаше (или го предпочиташе), може би мислейки, че тъй някак щеше да измами съмнението ни, враждебността или скръбта ни или че ни даваше претекст за нашето бъдещо (както бе отгатнал) възхищение.

бедните и онеправданите“ се вглежда в единството и всеобхватността на света чрез обикновеното си, смирено, но и насъщо като хляб слово. Изданието е опит да бъде представено по-непознатото в България творчество на Рицос, както и неговото модерно писане. Поради идеологическите му пристрастия по понятни причини преди 1989 г. от поезията на този свръхпродуктивен автор в превод на български е откроявана предимно неговата ангажирана, бойка, пролетарска поезия със социално звучене. Философските и поетични „моментални снимки“ в „Писмената на зрящия“ осветляват нови форми на писане, запъващи празнотите във възприемането на неговото многоизмерно творчество. Думи, изхабени от всекидневната им употреба, но искрящи от необичайния поетичен заряд, който поетът от Монемвасия влага в тях, говорят за

и като признание за дългогодишното присъствие на гръцката преводна литература в България, като открояване на значимостта на така наречените „малки“ или с ограничено разпространение езици, към които принадлежат българският и всички останали балкански езици. Дълга благодарност на изд. „Стигмати“ и издателката М. Томова за естетично оформеното издание, чиято корица е илюстрирана с рисуван от поета Я. Рицос камък. Накрая бих искала да благодаря на всички български и гръцки издатели, с които съм работила, както и на гръцките поети и писатели, подарил ми - всеки един по различен начин - радостта от неповторими пътешествия чрез техните книги“.

ДАНАИЛ КАЛОФЕРОВ

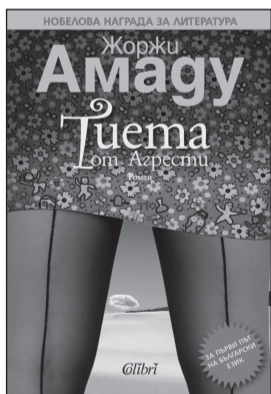

Джогу Пуко, „Споделят живот“, С., Enthusiast, 2011, 488 с.
Джогу Пуко пише книгата си по действителен случай. „Чух за американска двойка, успешно заченала ин витро братче, което станало донор на костен мозък за по-голямата си сестричка, момиченце, страдащо от рядка форма на левкемия. Кръвните клетки от пъпната му връв били дадени на сестричката, която няколко години по-късно все още е в ремисия.“ През 2009 г. в много американски щати опитват да я забранят заради предизвикателния ѝ език и разработването на темите за наркотиците, самоубийството, хомосексуализма, сексизма и насилието.

Калин Терзийски, „Лудост“, С., „Сиела“, 240 с.
„Лудост“ е вторият роман на Калин Терзийски, написан една година след първия „Алкохол“. Ако в „Алкохол“ се разказва историята на дъното, то „Лудост“ е за смуркането към това дъно. Така поне се опитват да ни го представят от издателството. Но и ние не очакваме нищо по-малко, както и нищо повече от „Алкохол“.

Жоржи Амагу, „Тиета от Азрести“, превод от португалски Маргарита Дренска, С., „Колибри“, 2011, 595 с.
Бразилската антимовска кръчмарка. Или конкуренция на героините на Лъоса?
Прокудена съвсем млада от родния си град заради непристойно поведение, след двайсет и шест години Тиета се завръща като богата вдовица, така че родата я посреща с разтворени обятия. Но Тиета изобщо не се посвещава единствено на откряване на момчетата за тайните на секса, а се захваща и с това да попречи на изникването на химически завод.

4

Литературен вестник 29.06-05.07.2011

Пиар в четири четвърти

Лирически рецензии

Ивайло Иванов

ПРОЛЕТТА НА МО (нерегламентирани отношения)

Има хора, родени да живеят талантливо (а други, да сеят отдалеч и да подсмърчат), има хора, родени да превърнат живота си в произведение на изкуството. За това обаче трябва развита буржоазия и буржоазен лайфстайл. За това трябва почтени, умни и красиви жени. Днешните български примадони от медиите, за съжаление, не са едни такива жени. Такава е обаче героинята на тази книга - госпожица Яна Язова, такъв е възрожденският ѝ любовник проф. А. Балабанов. Такава е авторката на настоящата студия, преподавателката от Пловдивския университет Шинка Дичева. Влезте в нейния профил във Фейсбук и ще се убедите колко красива е тази жена, разгърнете страниците на дебютната ѝ книга и пак ще се убедите какво означава истински, десен, буржоазен български лайфстайл и по какво днешните смъхтещи примадони от медиите се различават от него. „Жената няма право да бъде грозна!, каза някога Яворов, днешната българска буржоазия няма правото да бъде червена!“...

Шинка Дичева, „Пролетта на Мо. Ранните писма на Яна Язова до Александър Балабанов“, изд. „Фабер“, Велико Търново, 2010

ЧАЙЛД ХАРОЛД НА ВИРТУАЛНОТО ВРЕМЕ

...Словото напуска тесните пространства на класическата полиграфия, съчетава се с други изкуства, визуални култури и медици, отваря тъмен процеп и към неизследимото, чрез физическия глас на твореца, за да навлезе, най-накрая, като вятър в акустичните пространства на душите ни, с един далеч по-ярък и категоричен резонанс!...

Да говориш от корицата на дадена книга, да приседнеш до читателя и да му заговориш лице в лице като на приятел - с глас, тембър, тон и интонация като „на яве“, това навярно е било мечта за поколения писатели и поети. Във пълнота си обаче тя става зрима и осъществима чак сега, в „епохата на интернет“, чрез книги като гласовия вариант на „Сляп виси безкрая“.

Вслушайте се с трезви сетива и първобитен трепет в пещерната акустика на тази книга. От там ви гледа входът, тъмният процеп към неназовимото, от който Ясен днес говори на читателя, от който авторът говори на света, завърнал се назад, към „примитива“ на любимия Гео, към пралоното на Гея, но и пътуващ над епохи, времена и социални пространства, като „Детето-вестител“ на една вечно модерна епоха. Това е нашата ера. Виртуалната епоха. Вслушайте се - и бъдете будни и за митологичните пластове на несъзнатото, и бъдете още по-трогателно и трепетно над най-дълбоките си интуиции за нашето Човечество. Когато някой някому говори с глас и интонация, той му гарява сънищата на душата си!...

Ясен Василев, „Гласов вариант на „Сляп виси безкрая“, Литературен клуб, С., 2011 г.

Сн. Иван Мурджев

МИНА РАЗХОЖДА КУЧЕНЦЕТО СОФИЯ

Пукнатината на стената, до ръката ти,
която днес видях на твоя снимка,
напомни ми не тъмна пукнатина,
а тънка връв, с която си побела
пред себе си ти този град подобно кученце!...
И той върти опашчица пред тебе,
подтичва страстно, радостно ти маха,
и гали се в нозете ти щастливи,
и търка бузка в твоите колена!...
Честита първа книга, скъпа Мина!...
Такива празници ти пожелавам в нея,
такъв успех - със нея, че след време
на тънчката връв на стиховете ѝ
да поведеш и кученцето на света!...

Мина Стоянова, „Градове сме, а после пустини“, изд. „Арс“ - Благоевград, 2010

ПО ПОВОД НОВАТА ТИ КНИГА - АВАНГАРД!

Успех и радост, радост и успехи -
далеч от всяка българска злина!...
Че „авангард“ не е въпрос на грехи,
а на психологична същина!...

Такава същина и в тебе, Маги,
откривам във сърдечния сейф-гард,
затуй и всички книги са ми граци,
особено на тема „авангард“!...

Какво е той? Въпрос на съпротива?...
Да беше тъй, рефлексията жива
ни би отпила кипналия сок,

във вените му руски що пулсира,
кръстосвайки в епруската ми лира
дъха на демон със духа на Бог!...

Магдалена Костова-Панайотова, „Руският поетически авангард през 20 век“, Университетско издателство на ЮЗУ „Неофим Рилски“, Благоевград, 2010 г. Худ. Лилия Трендафилова

КАРТИЧКА ЗА РОЖДЕНИЯ ДЕН (Фейсбук. Съобщения)

Честит ти рожден ден!... Само здраве и обич, обич и пълнокръвно щастие!... И щастие в абсолютната любов - ти напълно заслужаваш това!... Книгата ти е най-хубавото нещо, което някога се е случвало през живота ми!... Тя, като пролетен, многоочакван дъжд, от небесата се изля в душата ми, утоли ме до най-дълбоките, интимни къпчета на съкровено, продъни чреслата ми и пое по своя светъл и предвечен път към сърцевината на Живота. Тази книга е древна и мъдра като жената. И вечна като нея. И аз от днес нататък ще си имам един вечен и много „секси“ приятел!...

Благодаря ти, мила Ирина!... И аз съм на същия акъл.
Но нямам думи за същото.

Тази книга ме възроди отвътре навън! Тя ми показа Възкресението като най-дълбокия, онтологичен акт на Ероса!...

Ириния Делина, „Аз, Жустин, или неволите на невинността. Джезуадо, или неволите на жестокостта“, София, изд. „Алтера“, 2011

От епохата на големите симфонии

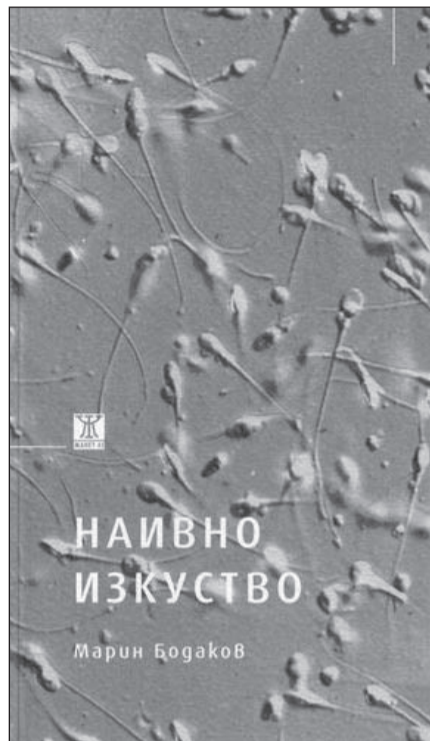
Какво удоволствие, каква облекченост, мисля си, да не познаваш поета, когото четеш. Въпреки че точно обратното усещане и желание те настига, когато харесах нечия поезия – да четеш още от нея, да разбереш за автора ѝ максимално повече, да видиш снимката, да се запознаеш с живота му, да го проучиш до най-дребната подробност, за да погледнеш през неговите очи, от неговия прозорец.

Но тогава разбираш, засищайки ненаситно глуда си за информация, тази толкова профанна страст на днешния човек, че все повече се отдалечавам от усещането за стиховете, от свежестта на началното докосване до тях. Придобитото знание за автора не го е приближило, а го е отдалечило от теб, читателя. Защото самата му поезия е казвала повече, а естествената ѝ светлина не е имала нужда от допълнително осветление.

С това не абсолютизирам четенето „на чисто“ на поезията – нещо невъзможно днес, когато и поетите са във Фейсбук. Това е желанието ми за възможното максимално съсредоточаване върху текста. Затова понякога съжалявам, че познавам българските поети, когото чета.

И бих искала да не познавам Марин Бодаков, когато чета неговото „Наивно изкуство“. Да не знам почти в зародиш знаците по пътя, който е пропътувал, да не познавам гласа и усмивката на баща му, който отпътува, да не чувствам близостта, семейната близост, да не познавам сраженията и примирията между приятели и колеги, да чета, както рисува наивистът Русо Митничаря, яхнал тигър в градината на мечтите. Да съучаствам в поезията му без всичко това. Да я попивам, както стиховете на древнокитайски поет например, чието лице познавам само по рисунки. Невъзможно вече.

Възможно: да приема, че поезията е разговор помежду ни. Дано не съм като далекогледия, който вместо да отдалечава книгата, все повече я приближава към очите си и буквите още повече се размазват. Да мога да намеря разстоянието, от което да виждам добре думите отвъд тях самите. Особено за стихотворенията на Марин – нелесни, аристократично затворени, загледи във вътрешния си свят, прикрити в себе си, обсебени от вниманието към детайл, към звук, ритъм, но звука и ритъма на Антон Веберн?, Арво Пярт? Лишени от всякакво излишество, а натоварени с литературно наследство, поравно разпределено между минимализма, стигащ до аскетизъм, и онзи стремеж към езиков барок, който само той владее дотам, че да го обезсили. Това несъчетимо единство се постига в стиха понякога с един замах на четката, друг път с препъване и грохот. Езикът набъбва, после бива преглътнат или прехапан, за да се уголеми отново и да престане да бъде език, да е „няма музика“. Да е игра на език, но играта, на която си

играят боговете на поетите, докато безмилостно ги наказват.

В тези същите стихотворения Марин Бодаков разказва за преживени неща – самота, взаимност, пътуване, застои, смърт, живот, за „внезапните гледки към края“. Питам се, ако не познава поета, ще познае ли някой, че това е смъртта на бащата, ще се досети ли къде влиза жената през непокътнатите огромни входни врати на Хисарската крепост, ще почувства ли силата на детската ръчичка, стискането ѝ, ще приеме ли непобедимостта на това „сърцато семе“, което изригва въпреки безпомощността пред, отчаяността от смъртта? И какво, ако не познае, узнае, разбере?

Поезията в тази книга не се занимава с това, занимават я баналните сцени от живота – самият живот като смърт. Тя не иска, тя дава, пестеливо, но дава и в това е силата ѝ. А ще загуби ли силата си, ако я четем сама по себе си, продължавам да питам? Ще боли ли по-малко, ще бъдат ли по-плътки раните, ще разтърсва ли така? Несъмнено, защото действа лично, на всеки. Допуска трудно, допуска в най-тежкия момент на загубата, повдига „плащаницата от пръст и нищо“, за да се видят ясно кошмарите на реалността – размножените оригинали на трупа, третата нощ на безсънниците, да се чуе молбата: иди си!, върни се! След като си допуснат вътре, приличането е неустоймо.

Самата тема е огромна, тежка – за смъртта на един баща, който отстъпва място за друг баща, който... Безспорно тази смърт е център на стихосбирката, той е гостатъчно всепоглъщащ – като черна дупка, та присъствието на живота наоколо още по-мощно да изригва, макар потискано от скръбта, макар доминирано от нея – призори в Бърно, през неделята в Люксембург, около езерото с лилиите, в Загреб и Констанца.

Стихотворенията за тази смърт надделяват по брой и сила над останалите в книгата, но точно защото са далеч по-малко, или по-ефирни, (но пък кое не е по-ефирно от смъртта, която стои, чака търпеливо, после се баби, после цъфва, после си тръгва, проследената смърт, после

описана), те уверено балансират книгата. Поради този намерен баланс след прочитането ѝ ръката търси детска ръчичка, светът издишва фунии от светлина, чува се реплика на стар приятел. Възхитително преобръщане на смъртта в живот. Утешително. „И смъртта ще остане без царство“, Дилън Томас. До след малко.

„Съвременната поезия минава за трудна. Не е лесно човек да я разбере, още по-трудно му е да я рецитира и почти няма начин да я запомни наизуст.“ С тази констатация започва Бродски едно свое есе за Збигнев Херберт, за да я опровергае по-късно, като обяснява как полският поет понижава температурата на стиха дотолкова, че започва да нарича „познавателните способности на читателя като железни перила зиме“. В поезията на Марин Бодаков тази трудност като че е предпоставена, трябва дълго да издържаш топлия въздух на мисълта, за да отлепиш стиха от железния парапет.

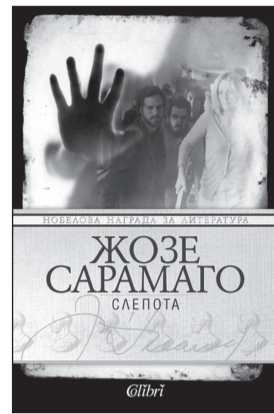
В предишната си книга „Ангел в зоопарк“ (2008) той почти достига такава минусова температура, този категоричен отказ да бъде четен лесно, да бъде ясен, разбираем. Още с „Бисквити“ (1998) Марин беше прескочил поетическото „Девство“ (1994), беше обезкостил стихотворенията, беше ги разчленил, като оставяше по някоя привлекателна част, междудумие, гума, та читателят да се хване за нея и после да има време и да чете, и да мисли. „Обявяване на провала“ (2002) затвърди това нежелание да се флиртува с читателя, най-много – с думите. Такова любовно обгрижване на всяка от тях, поставянето ѝ на точно определено място, внушава респект у читателя към написаното, но не сковаващ респект, а по-скоро състояние на съсредоточеност, на спойка. Защото, подсказва и казва поезията на Марин, четенето на стихотворения е трудна, бавна работа (както и писането), тя изисква кодове, знаци, знание и при всичко – отлепяне, полет, лекота. Четката на калиграфа се държи по определен начин, държи се уверено, замахът е точен, но напрежение няма.

Резултатът – ключът към такова писане е не в самото него, а в четящия го, по-точно във взаимността автор-стихотворение-читател. Въпросът – защо няма пряк път до тази поезия, защо да се пише такава поезия, която изисква, която трудно се отваря, която дори остава понякога неразгадана? Отговорът – за да се върне на поезията. Заради магичността, необяснимото, неназованото, това, което настройва вълните в нас с трептенето на тези извън нас.

Разбираме ли докрай Целан? Искаме ли да го разбираме, докато четем? Искаме ли да оставим на поезията правото да ни притежава, да владее, да играе с нас – с ума и сетивата ни? „Отвъд ширините на дълга/ изгревът е колосален./ слънчевият диск се отлепя от вълните бавно,/ непобедимо“.

СИЛВИЯ ЧОЛЕВА

Марин Бодаков, „Наивно изкуство“, ИК „Жанет 45“, Пловдив, 2011

Жозе Сарамаго, „Слепота“, превод от португалски Вера Киркова-Жекова, С., „Колибри“, 2011, 308 с. „Слепота“ (1995) е може би най-известният роман на Жозе Сарамаго, носител на Нобеловата награда за 1998 г. В една неназвана държава, в един неназован град, докато чака на светофара зад волана на колата си, един мъж внезапно ослепява. Това е началото на епидемия, която се разпространява светкавично в цялата страна. Мощен антиутопист – като Джон Кутси, Кормак Маккарти, Исмаил Кагаре...

Никос Казанзакис, „Репорт пред Ел Греко“, превод от гръцки Георги Куфов, С., Enthusiast, 640 с. След 16 години отсъствие от българския книжен пазар „Enthusiast“ връща творбите на Никос Казанзакис у нас. В началото на месец юни публикува едно от най-популярните му произведения – „Репорт пред Ел Греко“. През есента ще последва „Алексис Зорбас“, а догодина – и „Последното изкушение“, вдъхновил Мартин Скорсезе за филма му от 1988 г.

Джонатан Уийнър, „Странната наука за безсмъртието“, превод от английски Ралица Дерилова, С., „Изток-Запад“, 2011, 278 с. През 2000 г. книгата му Time, Love, Memory, посветена на генетичното разбиране за любовта, обучението, паметта и остаряването, е сред фаворитите за научната награда „Авентис“. Нея не я печели, но пък вече е носител на „Пулицър“ от 1995 г., а с Time, Love, Memory спечелва все пак National Book Critics Circle Award. Авторът на „Странната наука за безсмъртието“ е професор в Колумбийския университет, където обучава как се пише за наука и медицина.

Рубриката се издава с подкрепата на СТОЛИЧНА ПРОГРАМА „КУЛТУРА“

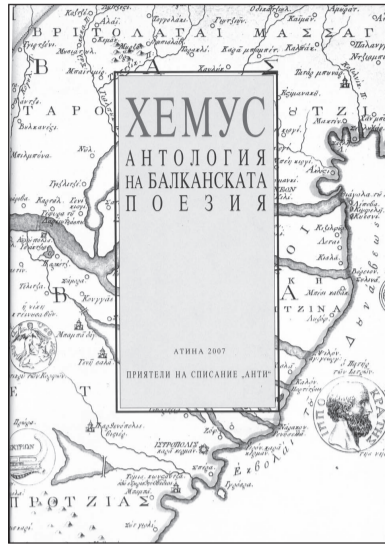

Антологията на балканската поезия „Хемус“ – противоотрова срещу балканския културен песимизъм

В края на юни мрежата за политики във висшето образование (ПАЕ) към Университета в Патра организира двудневен симпозиум на тема: „Списание „Анди“ от диктатурата до възстановяването на демокрацията: Съпротива и алтернативна перспектива“, посветен на излизането в Атина двуседмично списание за политика и култура „Анди“ – историческо за гръцкото печатно слово издание. Като независим и радикален информационен глас в Гърция то разчупва гипса на режима на полковниците с първата си книжка, издадена през 1972 г., още докато те са на власт. Целта на симпозиума бе да се изследва приносът на „Анди“ в периода от 1972 до 2008 г. като алтернативен глас в информационното пространство и да бъдат подложени на преценка идеите и приноса му за израждане на политическа култура в Гърция в периода след възстановяване на демокрацията през 1974 г. През този период борбеното му журналистическо слово откроява и коментира събитията, повлияли върху развитието на гръцкия обществено-политически живот, като същевременно изковава гражданско съзнание.

Издателят на „Анди“ Христос Папуцакис (1934-2009) бе не само истински критичен благородник – както се изрази неговата землячка от Ираклион, писателката Реа Галанакис – признание, което на този остров се заслужава не с пари, а с човешчина, борбеност и широко скроена душа, – но и същински радетел за разбирателство и диалог между балканските народи. Негова заслуга е издаването на Антологията на балканската поезия „Хемус“ – амбициозен и оригинален в голяма степен проект – обединяващ „под шапката“ на единна издателска поредица няколко тома, всеки от които на доминиращите балкански езици и без посредничеството на английски, с цел да бъдат приобщени един към друг сродните – географски граничещи, но и споделящи общи характеристики на културно-ментално ниво – балкански народи. С характерната му скромност Хр. Папуцакис имаше съзнанието, че Антологията е „творба в развитие“. Оригинално начинание, допринасящо за опознаването между балканските народи посредством поетическата традиция на съседни страни и техните открояващи се исторически моменти, претворени в слово, той възприемаше Антологията като първи опит с пожеланието други да продължат това дело в духа на същностно общуване между балканските народи. Кръгът „Приятел на сп. Анди“ не иницира просто едно конюнктурно издание за ограничен читателски кръг, а шесттомна поредица с общобалкански замисъл и обхват, адресирана до широка публика.

Културното родство между балканските народи е безспорно въпреки многоликостта на етническия произход на населяващите полуострова народи. Факт е, че сближаването между тях чрез литературите им е възпрепятствано

и до днес от езиковия „Вавилон“ на Балканите, както и от историческата конюнктурна в този район и в Европа по време на Студената война, от потиснически режими и диктатури, от насилствени противопоставяния, граждански размирици, остри националистически противоречия и спорове. Историческите, социално-политическите, религиозни и етнически различия между народите в Югоизточна Европа са предизвикали – в доста случаи – непреодолими пропасти и невъзможност за общуване; при все това културните взаимодействия и връзки, сходството в мировъзрението и неговия израз съществуват у всички балкански народи. Поетичната антология „Хемус“, с издаването на която се нагърби издателят на сп. „Анди“ Хр. Папуцакис, вдъхновен от идеята на българския поет и преводач единист Стефан Гечев - колективен труд на издател, литературни критици, филолози и преводачи, е опит да бъде даден отговор на въпроса доколко познаваме традицията, класиците и съвременните върхове на балканската поезия.

Трябва да бъде отгадено дължимото на това начинание във време, когато се настърчава открояването на етно-културната специфика, но се извършват и процеси, интегриращи отделните етноси в по-широко формиране. Стремелът на издателите, заявен в предговора, е „да бъде съхранено многообразието, но да бъдат доразвити и обединяващите елементи като гаранция за мира и специфичния културен облик“. Общуването между балканските народи продължава да бъде затруднено преди всичко поради езиковата бариера, която препятства установяването на единната балканска култура, от която черпи сили коренът на всички балкански народи. Факт е, че народите, населяващи земите около гръбнака на Хемус знаят твърде малко за особеностите на своите съседи, за детайлите от техния литературен пейзаж. Пътницата на духовното общуване между тях са били опосредствани, минавайки през големите европейски културни центрове като Париж, Лондон, Москва и Берлин. За да бъде преведено утвърдило се като класическо в една от тях произведение, то трябва или да носи „щемпела“ на положителен критически отзвук, или на читателски

интерес на някой от големите европейски езици. Издаването на Антологията „Хемус“ си поставя за цел символичното вдигане на тази бариера в общуването и само по себе си представлява културно събитие от първостепенна величина. Давайки отпор на езиците хегемони, Антологията добива измерението на практически жест, утвърждаващ самостоятелността, но и културните особености на тъй наречените „малки“ или с ограничено разпространение езици в Европа, които заслужават да бъдат подкрепени. Доказателство за културното единство на тези страни са общите черти на техните традиции, намиращи проявление във фолклора, поезията, танците, народните обичаи и пр. Във встъпителните думи на издателя се казва, че „многобройни исторически обстоятелства са свързали народите от Балканския полуостров, развивайки помежду им усещането за солидарност, не на последно място и поради общото им минало под османско владичество, като консолидирането на националните държави през 19. век и дълбочилите се след това противоречия между тях създават разлив, без обаче да успеят да разрушат усещането за общност. Успоредно с това биват насаждани редица митове за уж „сериозните“ различия между техните народи и една от целите на Антологията е именно демонтирането на тези идеологически конструкции.

Езиковото многообразие и подемът на европейския романтичен национализъм през 19. век са повлияли негативно, дори са наложили запор върху същинското общуване между литературите на граничещи помежду си държави. Не е случаен фактът, че сред подбраните в Антологията поети открояващо се място заема Ризас Велестинлис (с откъс от неговото произведение „Боев марш“), начертало реалистични основи в усилията за възраждане на балканската общност. В началото на всеки един от шестте тома е включен пространен откъс от този ранен текст, изразяващ общността на балканските народи. Още в края на 18. век Ризас Велестинлис призовава всички народи на Балканите - албанци, гърци, турци, българи, сърби, черногорци, да се обединят и да се вдигнат срещу султанския гнет, за да основат балканска федерация. Накърняващо целостта на замисъла на Антологията е оттеглянето от това духовно взаимодействие на турската страна поради несъгласието ѝ да бъде включен този ранен манифест на балканското единство. Така читателите бяха лишени от стиховете на значими турски поети, творили по време на Османската империя, но и от достиженията на съвременната турска изязна словесност.

Във време, когато многострадалните Балкани се намират или в лоното или на прага на Обединена Европа, която днес вече има измеренията или на общо достойние, или на общо възделение, но най-вече действа като противотежест срещу национализма и иредентизма, срещу разкъсващите я все още противоречия, подобни начинания са не само непознати досега, но и твърде обнадеждаващи. Литературната традиция на нашия регион би могла действително да

се превърне в свързваща брънка за сътрудничество и хармонично съжителство между народи, обединявани от много повече общи неща, отколкото им е било внушавано в отминали времена от местните политически режими и от патриотарската екзалтация на криворазбраната национална култура. Когато се дискутират перспективите за Югоизточна Европа, обикновено се изтъкват две вероятности. Първата - песимистичната, твърди, че тук историческата обремененост е толкова смазваща, че не оставя поле за значително подобряване на нещата. Голяма част от общественото мнение на Запад споделя виждането, че религиозната и етническата омраза, заплахата от враждебни действия и присъщата несигурност, която тя поражда, липсата на демократична култура, бремето на османското наследство, заложените от комунистическите режими рефлексии и трайното присъствие на организираната престъпност изключват всякаква надежда за утвърждаването на сериозна демокрация. Журналистическите кореспонденции и текстове на анализатори избобилстват от рефрена за древната омраза и културните „различия“ в района. Бидейки частен случай, Балканите не могат да следват Западна Европа, или поне не със същите бързи крачки като Централна Европа. Не е случайно, че подобно обрисувание на Балканите излиза на преден план най-напред с разпадането на Османската империя и последвалите го войни. Но създаването на национални държави от развалините на империята не е балканско изобретение. Балканските народи следват процеса на национално израждане, отработен най-напред в Западна Европа чрез идеологията на романтичния национализъм, налагаща утвърждаването на колективния субект „нация“ и консолидирането на националните държави. Оптимистичният противовес на това виждане е, че Балканите се нуждаят от конкретни политически промени, а не от космогонични културно-ментални поврати. Следователно Антологията „Хемус“ е адресирана до всички мислещи граждани на балканското пространство с нейното послание за това колко важни са инициативността и самоорганизирането на завършени личност и либерално мислещи хора във всяка една от тези страни, отхвърляйки безпочвения „балкански културен песимизъм“, криещ риска да се превърне в самоизпълващо се пророчество. В този смисъл значението на Антологията, особено в кризисни времена като днешните, не се ограничава само до изязната словесност или етнографията. Тя представлява нова мултикултурална концепция, даваща отпор срещу тенденциите към хомогенизиране и обезличаване, извеждайки на преден план общността на духовното и мотивираността за взаимното опознаване. А на нейния издател Христос Папуцакис, достоен човек и професионалист, оставил историческа диря в гръцката журналистика, дължим едно общобалканско „хвала“!

Слово на премиерата на „Библейското магаре“ от Мони Алмалех

Изключително ми е приятно да държа в ръка „Библейското магаре“ - прекрасна книжка – защото напоследък съм запленен от идеята за „малка книжка“, и защото тази именована е огромна като обхват и историческа дълбочина.

Ще говоря в някаква степен институционално, тъй като Софийският университет непрекъснато се самовъзхвалява – нека и ние се доближим до тези опити, защото в последна сметка университетът е място на въздигане.

Проф. Мони Алмалех стои сякаш леко отстранен и наблюдава литературоведската общност в Нов български университет, групирани в департамент „Нова българистика“. От дълбочината на времето той придава съвсем други перспективи на нашите изследвания, които иначе до този момент стояха, някак си, исторически плитки. Въпреки че ние всички сме историци, но нашата история – 150-200 години – е нищо работа...

Всички добре знаем, че Библията е най-раждащата книга в световната култура, тя непрекъснато ражда – дава мотиви, дава сюжети. Тя дава, и всъщност храни непрекъснато цялата юдеохристиянска култура. Но ние, литературоведите, имаме една лоша оптика по отношение на този проблем на нейната раждаемост, на Библията – нашата оптика е фиксирана преди всичко върху сюжетиката. Мони Алмалех сменя оптиката.

Със своите книги върху цветовете и светлината в Библията, и сега – ето сякаш нещо твърде конкретно, магарето като тема и мотив в Библията, – Мони Алмалех ни казва

нещо друго. Библията има своята способност да ражда не само защото ни дава и храни със сюжети, а заради огромното езиково богатство, разкрито в съпоставителен план и в тази книга. Това огромно сплитане на значения е всъщност, което храни юдеохристиянската култура. По-скоро това е мощният поток, цяла една мощна, подземна семиосфера, която непрекъснато възпроизвежда значения – подземна спрямо Лотмановата идея за семиосфера, която е над нас. Това дори е по-мощното, отколкото са самите сюжети – това ни казва Мони Алмалех.

Взрете се в тази малка книжка и ще видите, че тук сюжетите са по-скоро в сплитането на значенията на различните магарета, магарици, ослета, ослици, сина на магарица и пр., и пр. Това сплитане е сюжетиката, което има една обърната перспектива при излагането на сюжетите на Библията. Един литературовед по съвсем друг начин би написал тази книга. И това не

се дължи на факта, че Мони Алмалех е езиковед, а защото това е друга гледна точка, това е друга позиция. Аз твърдя, че това е един друг подход, който вади друга оптика към въпроса за сюжетиката, така както тя обичайно е предложена на юдео-християнската цивилизация.

И нещо друго – очевидно е, че еврейската традиция не захранва юдео-християнската цивилизация един единствен път, като някакъв равноускорителен процес. Това се случва непрекъснато: случва се във вековете, в различни страни – като тръгнем от Испания, от северните страни и т.н., минем през многобройните съвременни интерпретации, които ни представя проф. Алмалех, през рабинските интерпретации на съвременен Израел и стигнем до традициите на изследването на юдаизма в САЩ.

И последно, ако сравним тази книга с книги, които биха били написани от класически филолози, хората, които ни представят старогръцката и древноримската традиция. При тях има една особена филологическа надменност, която е особеност на тяхното занимание и което, разбира се, нас ни стъписва и така да се каже, ни принизява. Тази надменност не предполага уважение към всички различия, възникнали впоследствие при различните преводи и не предполага толерантност към, да го наречем, профанното възприемане на древните гръцки и римски текстове. Нещо коренно противоположно като отношение към всички рецепции и към всичките преводи предполага книгата, а и не само тази, и предишните книги на проф. Алмалех. Той е

изключително толерантен и вчувстващ се и в позицията на знаменитите 70 преводачи на Септуагинта, и на всички други преводачи. Нещо повече, той ни показва на много места, като мотив в книгата, че българските преводи и смисли понякога връщат смислите до първичното еврейско звучене. Много е интересна тази любов към истината, както проф. Алмалех дефинира този пласт, която е и жест към българската култура, към родната книжовност. Всички преводи са разгледани с изключително внимание и толерантност.

Проф. Алмалех не критикува от позицията на древността множеството следващи рецепции и преводи, а напротив – показва, че те си имат своята логика, че уважава тази логика, разбира се, показва изкривяванията, показва извършената понякога подмяна на смислите. Но не се отнася пренебрежително и снизходително към всички тези изкривявания на смисъла, които няма как да не се случват и безусловно се случват.

Тази толерантност изключително ме привлича в неговите изследвания и тя е едно насърчение към всички нас, българските литературоведи, българските литературни историци, защото тази толерантност показва, че ние не сме изключени като хора профанни, така се каже, които имат профанно занимание. Ние не сме изключени от тази велика традиция, идваща от древността и която всъщност държи заедно, държи като една общност юдеохристиянската цивилизация.

МИХАИЛ НЕДЕЛЧЕВ

ПРЕМИЕРИ

„Оксиморонният свят“ - вече и в София

В сряда, 29 юни, предстои софийската премиера на книгата „Оксиморонният свят“. Знаменателното събитие ще започне от 19 часа в „Петното на Роршах“, ул. „Христо Белчев“ 8, а къде и как ще завърши – отсега е трудно да се прогнозира. Надявам се все пак, че никой от гостите няма да попадне накрая в кауша само заради някакво си пиянско просветление, обзело го неударимо, поради досега с някаква си умна книга, пълна с простотии. Макар че никога не се знае.

След първото представяне на „Оксиморонният свят“ в Пловдив охранителните камери по центъра заснеха словесно опиянен гражданин, който в 1 часа през нощта звънна лично на кмета, за да го пита кога най-после общината ще зарови дупките в душата му, изровени от болезнената българска действителност. Добре, че кметът също беше се натряскал в този момент, та само го препрати към бат` Бойко, `щото силите на общината не били достатъчни, въпросът изисквал по-сериозна финансова подкрепа от страна на държавата.

Посвещава го също да се обади и на Гоце Първанов, защото не само финансова, но и морална подкрепа била необходима за целта, така го посвещава.

Друг един гражданин пък дотолкова се вдъхнови от книгата, че реши да преспи с една друга приятелка на жена си, не с онази, първата, с която вече беше преспал при един друг удобен случай. Но се оказа, че приятелката е заминала на пътешествие в Япония, и той я последва с последното такси, което

успя да хване с голи ръце. Сутринта се събуди някъде около Павликени с натрапчива мисъл в главата, че чорапите му ги няма, а онова, дето го стиска за гушата, е чувството за вина пред благоверната му. А може и да беше копринено шалче, увито около струна за пиано, дърпана изотзад с две ръце от същата тази благоверна – не помня вече, пък и оттогава не съм виждал човека, та да го разпитам по-подробно.

Самият аз след онази вечер също имах духовно преживяване – на другата сутрин не се събудих изобщо. Не съм сигурен дали стана така, защото вечерта изцяло забравих да си легна, или защото реших, че след като и без това живеем в напълно оксиморонен свят, събуждането ми с нищо няма

да промени световните финансови потоци – например да ги насочи в посока към моя джоб, вместо обратно. И наистина, като се събудих на втория ден, заварих посоката на потоците напълно непроменена.

Още по-странна сцена се разыгра обаче при второто представяне на „Оксиморонният свят“ в Пловдив. Оказа се, че красивите девойки от предните редове, които с истински възторг слушаха мен и критика Юлиан Жилиев, докато говорим, а после с още по-голям възторг и неустово пицци не замеряха с гащичките си, не са объркали събитието с концерт на „Бийтълс“ през 60-те или с нещо чалгаво от наши дни, а са попаднали на точното място в точното време.

Самите те по-късно потвърдиха двете неща. Първо - че наистина са девойки, поне до голяма степен. Второ – като разбрали, че „Оксиморонният свят“ от принципни съображения няма да се продава по книжарниците и следователно човек няма как да си я купи от там, дошли на правилното място с идеята да научат нещо повече за смисъла и съдържанието на тази необичайна книга. И с надеждата, че полученото от това вдъхновение ще ги държи влажни цяла седмица.

От техните признания, освен всичко друго, ми остана и досега едно състояние на лек уплах – още се чудя какво ли щеше да стане с мен, горкия, ако жена ми не беше наблизо, та да се намеси решително и да ме спаси от влажните девствени харпии, скупчени наоколо.

Затова – какви изненади ни очакват на представянето в София, направо не искам и да мисля. Все пак, на живо, за подсилване на четата, там ще участва и критикът Георги Ангелов, известен не само с голямата си уста, в която от едната страна влизат много студени бири, а от другата излизат много умни словеса. Не само. Известен е и с това, че специално за него съм написал разказ, в който един невинен ангел моли един невинен дявол за една порция горещ секс. И намира начин да си получи порцията въпреки многото физиологически, морални и законови пречки пред този акт на небесна разюзданост. Въпросният разказ ще се появи чак в следващата ми книга, но и тази съдържа доста подобни красиви простотии. Някои приемат четенето им като истинско интелектуално изпитание, други като чисто удоволствие - зависи от това доколко оксиморонният ни български живот е закалил обикновените ни човешки нерви. Затова – запоевайте се

„Оксиморонният свят“
автор Пламен Асенов
илустрации Цвета Марова
художествено оформление Иван Тотев

София, сряда, 29 юни, 19 часа,
„Петното на Роршах“ – ул.
„Христо Белчев“ 8,
с Юлиан Жилиев и Георги
Ангелов

ПЛАМЕН АСЕНОВ

Литературен вестник 29.06-05.07.2011

МТФ “Варненско лято” 2011 – разнообразие от театрални форми и силни български гласове в европейския театър

Театърът – игра по инстинкт

Намирам мотото “Игра по инстинкт” на 19-ото издание на Международния театрален фестивал “Варненско лято” (1-12 юни 2011 г.), предложено от селектионера на българските спектакли в основната програма Асен Терзиев, за особено подходящо. Днес, когато у нас за театъра се говори главно доколко и кой има нужда от него в условията на икономически трансформации и финансова криза, то много навреме напомня, че това е непомогнат въпрос. Изградата, желанието за игра, необходимостта от опознаване на себе си и света чрез изградата е един от основните инстинкти, заложили в човешкото същество, който намира реализацията си (и за израещите, и за гледащите) най-вече в театралното преживяване. Така че докато има общество, ще има и театър – въпросът е какъв е той, проявява ли и удовлетворява ли този инстинкт или само го симулира. Богатият афиш на фестивала във всички си модули – Основна програма, включваща “Българска селекция” и “Международна селекция”, Програма “Шоукейс”, Специално поканени спектакли, Спектакли на театрите домакини и Паралелна програма – се стреми да открие както най-убедителните креативни прояви на “изградата по инстинкт”, т.е. на високохудожествено качество и новаторски постижения на българските трупи през изтеклия сезон, така и да представи някои от ярките примери за нея на международната сцена.

Международната селекция – разнообразие от театрални форми

И тази година екипът на фестивала е подбрал силна и провокативна международна програма. По една вече трайно наложила се през последните петнадесет години традиция в неговата художествена политика международният афиш е внимателно и премоислено изграден с цел да показва едновременно някои от най-интересните заглавия и имена от съвременната световна театрална практика и да представя разнообразието от нови тенденции, търсения и форми в нея. Този път Варненската (а също така софийската и русенската, доколкото някои от постановките са показвани и в театър “София” в столицата, и в театъра в Русе като съпътстващи сцени на МТФ “Варненско лято”) публика и гостите на фестивала имаха възможност да гледат осем чужди спектакъла от седем страни – два от Германия и по един от Обединеното Кралство, Белгия, Дания, Франция (копродукция с Португалия), Румъния и Австрия. Респектиращият като представителство на днешния европейски театър международен афиш е не само впечатляващ и по отношение на сценичните форми и жанрове, включени в него. Той обхващаше широкия спектър от ярки спектакли, създадени в духа на постдраматичната театрална естетика като “Лавината” от Т. Джодженоглу на най-известния днес румънски режисьор Раду Африм и Националния театър в Букурещ и “Животът е сън” от Калдерон на един от емблематичните съвременни български режисьори, наложил се през последните десет години и в Белгия и Франция Галин Стоев и Театър де ла Плас в Лиеж през майсторското политическо шоу “Относно омара” от Дейвид Фостър Уолъс на друг български режисьор, работещ зад граница, Иван Пантелеев и театър “Фолксбюне” в Берлин и съвременния танц “Rankford” (“Ракообразно”) на виртуозната изпълнителка и хореографка Кит Джонсън от Копенхаген до стереоскопичните 3D танцови инсталации на световноизвестния хореограф и визуален артист Били Кауи от Лондон, спектакълът “С теб”, изграден в естетиката на “новия цирк” от блестящия акробат Жоао Пауло Дос Сантос и неговата френско-португалска компания “О Ултимото Момент” и изобретателните инсталации “Сенки” на Андреас Мук. Хайдер от Виена и “Боев клуб Експрес” на Пост театър от Берлин, включващи в своето представяне и зрителите.

От това богато ветрило на имена, заглавия и театрални форми непременно искам да открия като особено силни и точни попадения на фестивалната програма пет спектакъла. Преди всичко трябва да бъде подчертана идеята да бъдат поканени “Животът е сън” на Театър де ла Плас, Лиеж и “Относно омара” на театър “Фолксбюне”, Берлин. Причините за това са най-малко три. Първата от тях е, че става дума за майсторски спектакли, създадени в две особено актуални и добре развити посоки в световния театър, които обаче (почти) липсват в българската сценична практика днес – съвременният

прочит на базисни за европейската култура класически текстове, чиято непреходна мъдрост и красота са заложили в тяхното разточително многословие, в изкусните параболи и изящество на езика (каквото текст е емблемата на театъра на Барока “Животът е сън”) и политическият театър, ярък пример за който е “Относно омара”. Симптоматичното е, че тези спектакли са създадени от българи, но работещи зад граница. Ето я и втората причина – освен че срещат фестивалната публика и театралните професионалисти с добри примери за театър, малко познат у нас, двете постановки представят и два интересни български гласа, успешно присъстващи в многогласието на европейската сцена днес – Галин Стоев като режисьор на “Животът е сън” и Самуел Финци като виртуозния изпълнител на театралния монолог “Относно омара” (в чудесното музикално партньорство на Сър Хенри), както и този на Иван Пантелеев, запазил и развил вниманието си към финия детайл и експресивността на езика, познати ни от работата му в България от началото на 90-те. Последната, но не и по значение, причина е, че и двата спектакъла носят ярка съвременна чувствителност, увеличава креативност и безспорен професионализъм, които винаги отличават същинските прояви на “изградата по инстинкт” от нейните симулации и подмени.

“Животът е сън” на Театър де ла Плас, Лиеж е типичен пример за постдраматичен театър, към който Галин Стоев през последното десетилетие показва определено предпочитание. Спектакълът е създаден като част от четиригодишния партньорски проект “Просперо” (2008-2012) между шест града – Рен, Лиеж, Лисабон, Могена, Берлин и Тампере, подкрепен от Културната програма на Европейския съюз. Целта на проекта е да стимулира интензивно сътрудничество в областта на театъра между Франция, Белгия, Португалия, Италия, Германия и Финландия чрез създаването на иновативни представления от представителни за днешния европейски театър личности и формации и организирането на тяхното показване в партниращите градове и на групи сцени и форуми. Знаменитият текст на Калдерон за изменчивата граница между живота и съня, между реалността и нашата представа за нея, за драматичните последици от несправедливите отбранителни действия на човека, управлявани единствено от обесените и вътрешните си стракове от другите (крал Басилио затваря сина си Сихизмундо в отдалечена кула, тревожен от пророчеството, че той ще разруши просперуещото му кралство), отдавна се е превърнал в една от онези големи класически приказки, които всички знаят и чистото прозрение и поуки са неотменна част от възпитанието и ценностната система на съвременното общество. В спектакъла си Галин Стоев и екипът му не се стремят отново, за пореден път да разкриват тези прозрения и поуки, закодираны в драмата, или да ги свръхинтерпретират в актуалния културен контекст. Те откровенно заявяват желанието (необходимостта) си да разкажат, да изиграят мъдрия и красив текст като деца, които без умора слушат, повтарят и разизрават многократно една любима, завладяла съзнанието им приказка. Този подход към текста е директно проявен в основните компоненти на представлението. Сцената напомня детска площадка, върху която с подгряни материали са маркирани някои от местата на действието (кулата, кралският двор), костюмите също са смесица от съвременни спортни дрехи и “класически одежди”. Актьорите изговарят репликите на своите персонажи внимателно и детайлно, едновременно заучено и отстранено и идентифицирайки се с тях. Режисьорът не подчертава и не формулира послания, а е по-скоро инициаторът и медиаторът на изградата. Така класическите персонажи са превърнати в гласове, а основният играч в представлението става езикът. В майсторското изпълнение на актьорите Клаудио Зерали, Пиер Додивал, Трънз Као, Фабрис Ад богатият на метафори, сравнения и препратки бароков език на Калдерон се превръща в източник на непосредствена наслада от виртуозното му изговаряне, от спокойното му, небързащо (да сглоби интригата) схващане, от увеличащата игра с него.

В друг регистър на постдраматичната естетика е изграден спектакълът “Относно омара” на театър “Фолксбюне”. Най-кратко бих го определила като политическо реалити шоу. Самуел Финци и Иван Пантелеев взимат един репортаж за фестивал на омарите на големия майстор на късия разказ американския писател Дейвид Фостър Уолъс (самоубил се през 2008 г.) и текст от сборника му “Кратки интервюта с противни мъже” и ги обединяват в провокативен словесен материал за театрално представяне, разказващ за насието и жестокостта, тръгвайки от факта, че за да се превърнат във вкусен деликатес, омарите трябва да се пуснат живи във вряща вода. Актьорът и режисьорът запазват формата на информативен и безпристрастен “репортаж от мястото на събитието”, което определя и изпълнителската стратегия на Самуел

“Животът е сън” от Калдерон, реж. Галин Стоев, Театър де ла Плас, Лиеж, Белгия

Финци. Неговата цел не е да интерпретира, нюансира, подчертава жестокостта и да набляга на хуманистичното послание, а да поднесе репортажа си максимално атрактивно, живо, образно, остроумно и заразяващо за публиката. Ако успее да направи това, зрителите сами ще преживеят ужаса на (хладнокръвно) разказването. Утвърдил се като един от най-добрите актьори в съвременния германски театър, което е потвърдено и с отличаването му с театралната награда на Берлин в началото на 2011 г. (заедно с Димитър Гочев, Алмут Цилхер и Волфрам Кох), Самуел Финци се справя наистина блестящо с подобна задача. Раду Африм и Националният театър на Букурещ в спектакъла си “Лавината” от турския автор Тунджер Джодженоглу предлагат своеобразна смесица от постдраматична естетика и театър на режисьорската свръхинтерпретация. Те отново, както екипът на “Животът е сън”, разказват една приказка – този път за живота в затвор, поддържан единствено от човешките предрасъдци и стракове, които накрая един отчаян мъж се решава да преодолее. Режисьорът, актьорите и сценографът (Юлиана Вълсан) увлечено се впускат в играта на израждане на детайлен и фин като дантела (в преносния и в буквалния смисъл – големи части от декора и костюмите са покрити с дантела) метафоричен разказ за нередна страна, в който рязко се появява образът на президента, напомнящ Чаушеску. Изцяло отгледани на инстинкта за игра, на жаждата на артиста (в човека на театъра и в зрителя) за съвършенство, на стремежа му към безкрайно изследване на възможностите на човешкото тяло и психика “да представят” бяха спектаклите на Кит Джонсън и Били Кауи. Перфекционизмът и невероятните открития и умения на изумителното тяло на спортист и танцьор на датчанката Кит Джонсън да изживее чрез себе си етапите и формите на еволюцията – от ракообразното до изражения човек, от ембриона до зрялата личност в нейното представяне “Ракообразно” покориха едновременно фестивалната публика и театралните специалисти. Същият отзвук, който лавинообразно нарастваше през всеки следващ ден на показването ѝ имаше и танцовата 3D инсталация на Били Кауи “Стереоскопична трилогия”. Увеличени и включени в непосредственото лично пространство на гледащия чрез 3D ефекта неговите три танцови миниатюри, на които всеки зрител може да влиза и излиза когато пожелае и да гледа многократно, поразяваха с възможностите на човешкото тяло и с отдадеността и дисциплината на човешкия дух.

Българската селекция

Както вече споменах, тази година българските спектакли в основната програма са подбрани от Асен Терзиев. От като цяло твърде слабия и беден на открития и постижения театрален сезон той е отсял един убедителен списък от шест заглавия на пет софийски сцени и на Пловдивския театър (селекционирани е и яркият, отличен с много награди “Сирано дьо Бержерак” от Е. Ростан на Театър Москов и Народния театър, който обаче не може да се включи във фестивала). Това са “Карнавал.com.” от Ж. Галсеран на Василена Радева и Младежкия театър, “Зимна приказка” от Шекспир на Маргарита Младенова и ТР “Сфумато”, “Български разкази” – моноспектакъл на Мариус Куркински в Пловдивския театър (съвместно с продуцентска къща “Артишок”), “Отворена брачна двойка” от Дарио Фо и Франка Рама на Мариус Куркински и Театър 199, “Под контрол” от Ф. Зонтак на Младен Алексиев и Театър “Зад Канала” и “Суматоха” от И. Радичков на Боян Иванов и Театър “София”. Веднага прави впечатление, че новаторските търсения и художествените постижения през изтеклия сезон се свързват категорично с младия български театър (ако погледнем имената на режисьорите и на много от участващите в представленията актьори) и с нови силни прояви на емблематични за съвременната българска театрална практика фигури. А това е една наистина въодушевяваща равностметка!

Из „Лапнишарания“

Екатерина Григорова

Дали си се питал, читателю, колко лесно се пише един глупав роман? Не? Така си знаех. Впрочем онова, което ти предстои да четеш, никога няма да се получи чак толкова глупава. Но не ще бъде умно като детска книга, каквато приятелката ми Лапнишарания се надява един ден да сътвори. Не, не. Няма да ѝ се получи, и то е, защото самата Шарания го избива на философия, а тя вреди прекалено много на живота, следователно донякъде и на писането. Но кой знае? Може пък... Е, Все едно.

Та Лапнишарания е повърхностна, но има хъс за дълбокото. Интересува я техническата страна на направата и си мисли, че с малко подслушване и една-две прочетени книги, ще успее да произведе велик полудетски роман. Ха! Лапнишарания обаче живее в блато, иначе как ще лапа шараните, откъдето е дошло името ѝ. Да. Лапнишарания си се казва така, и няма какво да го мъдруваме, защото от сега е ясно, че работата ѝ е спукана. Но един ден, докато лежи в едно легло някъде в града си, а той е София, Ния ще се запознае с една жена и тя малко ще я натъжи. Няма да се усмихне нито веднъж докато говори. Хубаво е обаче, въпреки въпросната жена ще се окаже позната на нейната много по-голяма сестра, която се беше запиляла в Холандия, за да се омъжи за трети път, представете си, та хубавото е, че тая жена, макар и разсеяна и толкова меланхолична, ще ѝ остави в нещо като роман странната история на някаква жена, чието минало, настояще и бъдеще тя твърдеше, че видяла насън. Всичко това ще насърчи, но и ще обърка Шарания, и тя с право ще се запита дали глупостите на непознатата не са чиста лудост, или тук има някакъв номер, дето не вярва, защото не е особено умна. За всеки случай въпросната позната на сестра ѝ ще накара Фани да се замисли, и то за много неща, от които нищичко няма да разбере. Нали е дете.

А казах ли ви как изглежда Лапнишаранката? С лунички, моля ви се. Слаба като солетка и с обувки с такива платформи, за които подозираш, че ще ти трябва билет, за да се качиш. Сега познате и коя е любимата ѝ детска книжка? Но разликата с Пипи е, че Лапнишарания пуши. Това е една пропушила и пропила се с бира нахалница, дето не може да дигне никакъв кон, но умее да се забавлява и малко нещо да обижда. Всеки, който се шегува, някого обижда. А Шани обича много родителите си, които сега са разведени, но се разбират чудесно. За времената, в които расте Шани, това е невероятен факт. Тя си дава сметка, че всички деца с проблемни семейства, са дълбоко излъгани от филмите и книгите – написани уж за да ги облекчат. Родителите не се разбират? Децата ще измислят трик, че това да стане. Разделили са се? Децата ще ги съберат. И най-невъзможните неща се представяха като възможни. Лошото оставаше за децата – те трябваше да станат Пипи или Емил съвсем наистина, за да се справят с огромната задача да оправят някак си нещата. За радост, Фани имаше толкова умни мама и тате, че с право не се усъмни в тяхното вечно и свястно приятелство. Смятате, че преувеличавам? Не, не. Чуйте сами.

Фани се беше свила в детската си стая и плачеше неутешимо. Току-що ѝ бяха обяснили, досущ като на болна, че ще се разделят завинаги, но никога нищо не е завинаги, защото завинаги е само лъжа. Фани не беше много малка и уж знаеше това. Тя беше на единайсет и вече пушеше – това трябваше да ви говори нещо, драги хора, които обвинявате и Пипи в безобразничене. Че Пипи нехае за приетите работи, си е така. Но с Фани всичко друго си беше наред. Тя беше фурия, доста известна в квартала, но вие и на това ще пишете минус. Фани пушеше, защото не можеше да понесе майка си и баща си да се карат за глупости, от които не вярваше нито думичка.

Но пък беше достатъчно хитра, за се отърве навреме от тая каша.

И така пропуши – вечер на площадката пред блока, когато се бе стъмнило, Фани вадеше кутията с цигари, попълвана редовно от приятелчетата, и запалваше една за себе си.

Та когато, след като ѝ каза за развода, баща ѝ я прегърна, за да я утеши, тя го ухапа за бузата. Толкова го мразеше, че започна да го удря и да се брани от него, а накрая го захая с такава жестокост, че бедният човек се принуди да ѝ удари шамар. Така всичко си дойде на мястото, но лошото бе, че той я надуши. „Пушила ли си?“, попита, забравил всяка нежност. „Не“, открито излъга Фани. „Миришеш на цигари, не ме лъжи“, продължи да тегли от физическата ѝ маса вбесеният татко. И тогава Фани намери най-голямата формула в живота си – полулжата.

„Тия дни просто не бяхте на себе си. Така че отидох и взех една цигара от Тити. Изпуших я до половината. Съжалявам, татко.“

Но не само не съжаляваше, ами беше благодарна на цигарите, защото са я довели до толкова

многозначително откритие. За много възрастни то можеше да не значи нищо, и Фани някак предполагаше, че то наистина е едно нищо, макар да бе сигурна, че имаха идея за какво говори. Но както уж знаеха, така сякаш не искаше да знаят. Иначе защо щяха да са съгласни да живеят години наред в нещо като двойна действителност, в нещо като полулжата, която щом усетеха да се превръща в лъжа, я прабеха на пух и прах цялата!

Фани беше глупавичка, но само по математика. От житейски работи все нещо отбираше, и не искаше да гледа как родителите ѝ гаснат, оплетени в собствената си мрежа.

Впрочем преценете сами. Нали знаете Мола? На онези, които го посещават редовно някои други им измислиха пръкора „Молец“. Фани беше на десет, когато стана молец – когато откриха първия Мол в града ѝ. Радостта беше толкова истинска, колкото и съжалението, че мястото им не е там. Пък и на повечето май не беше.

Но всичко започна предния ден, когато майка ѝ и баща ѝ се скараха за един тиган – че не е измит хубаво и мазнината откън останала. Впрочем майка ѝ беше маниачка на тема чистене, и Фани не можеше да разбере как издържа баща ѝ, а отскоро не можеше да разбере и как тя самата издържа – значи как издържаша двамата – на вечния ѝ тормоз. Видеше ли някъде косъм, тази мила жена побесняваше съвсем не на шега и човек можеше да я съжали. Трябваше да се решат над тоалетната чиния, и ако паднат косми и в мивката, над която все пак бе поставено огледало, да ги почистят с пръсти и да ги хвърлят в чинията – отново. Заради това че имаше и друго предназначение, и то все пак бе основното, понякога Фани се объркваше и забравяше, че се реши, докато всъщност седеше отгоре на чинията. Сецате се за какво. Но така поне чинията оставаше двойно почетеана от притеснената Фани, която с еднамата ръка стискаше космите, а с другата се мъчеше да откъсне хартия.

Понякога ѝ се искаше с баща ѝ да си направят някакво скривалище и да се изнесат там – щяха да си живеят супер! Защото не беше необходимо да се стига чак дотам – майка ѝ да изхвърли тигана през прозореца, защото не бил идеално измит. Добре че не го беше мила Фани, а баща ѝ, който отнесе цялата каша като на майтап. Фани толкова харесваше баща си, че все още мечтаеше да се омъжи за него, но май с всички момичета е така.

Като казах, че е изхвърлила тигана, не значи, че смятам майка ѝ за луда. Защото бащата на Фани и самата Фани, която приличаше на него, бяха разсеяни и небрежни за нещата въкъщи. Което не беше редно. Майка ѝ се възмущаваше, че могат да съспят и най-скъпия уред за броени часове. А този тиган и той не беше никак евтин. Струваше петдесет лева и сега разбирате какво е изстрадала бедната жена след като го захвърли долу.

Ще ви кажа и какво още имам предвид под страдание. Ако искате да съспите един чистотник, обвинете го в мърлявщина. Защото това се случва. Семейство Милеви звъннаха след минута, за да се възмутят, че тиганът за малко да убие бебето им, а също и за да го върнат с желанието да забравят час по-скоро за ужасната случка, каквато на никого не биха искали да пожелават – чак дотам нямаше да се стигне.

Страданието е винаги неприятно за гледане, но това на майка ѝ беше страшно. Тя плака цяла нощ и все мислеше как да умилостиви Милеви, но единственото което ѝ хрумваше, идваше от някакъв дълбок неподозирани резервоар и то звучеше като несекващо обвинение. Това си бяха грижливо събирани с времето недоволства – възмущение за тупането на пътеките върху прането от балкона, за кучето им, което лаеше денонощно, за караниците с бабата от петия, дето не искаше да си плати таксата за чистачката, и Милеви я обвиняваха, а майка ѝ обратно – защитаваеше старицата, защото ѝ беше трудно да си представи как се живее с пенсия от двеста лева, когато само парното ти е сто и нещо на месец през зимата. Майка ѝ никога не преувеличаваше и на Фани ѝ дожаля. Баща ѝ пък изглеждаше направо съспан и Фани беше сигурна, че повече никога, ама никога през живота си нямаше да измие тигана така. Което не значеше, че няма да измие така друго – чиниите или пък както си чистеше тоалетната. Та той изобщо не си я изплакваше и по нея винаги имаше жълти петна. И това ако не е вбесяващо. Но въпросът е, че трябваше нещо да се направи, за да утешат майка ѝ, и късно вечерта баща ѝ предложи утре да отидат да видят най-сетне Мола.

Сн. Хелън Левит

Лапнишарания се вълнуваше много. Чула бе от приятелката си Никол за моя приказан център, в който има кино с пуанки и 3D прожекции, магазини на всяка крачка, отвсякъде лъскави светлини и познате още какво – истински „Макдоналдс“!

Молът оправя семейството

Говорех за Мола, нали? И вие сте ходили там. Тогава няма начин да не знаете, че се паркура трудно в неделя, въпреки няколкото нища под земята. За бащата на Фани беше мъка да се оправя с тигани, а още по-неприятно се оказа боравенето с разни машинки, които хората бяха измислили за улеснение на реда. Но той се справи чудесно и семейната кола премина гордо през автоматично повдигнатата се бариера в съпровода на няколко впечатляващи клаксона, които трещяха отзад.

Молът е друг свят. Фани го разбра веднага, щом видя собственото си изражение в благоговението, което се беше изписало върху лицата на родителите ѝ. Такава красота, такъв ред и такава чистота нямаше как да не омагьосат майка ѝ. Що се отнася до баща ѝ, той скоро остави неловкото си притеснение и започна да разглежда с любопитство, особено когато стигнаха до магазина за електрически уреди и всякаква там черна техника.

Майка ѝ пък се прехласна по плочките, които блестяха във витрината за обувки – толкова красиви, че чак да ти прилезе. Шокът от цените въобще не я поразя. Току-що Фани, майка ѝ и баща ѝ бяха осъзнали правото на модерния човек – своето право – да се ползват от бляскавите постижения на съвременното си.

Докато крачеха по алеите, Фани с гордост установи, че така приличат на съвсем нормално семейство. Тоест на щастливо семейство. И наистина бяха. Майка ѝ сякаш се бе подмладила с десет години, а баща ѝ вървеше като хипнотизиран, защото не разбираше откъде идва коренната промяна – жена му току-що го беше хванала за ръка, сякаш го показваше на всички останали жени, които също, въпреки, държаша някак така съпрузите си. Дума да няма, имаше много хубави жени и той с радост забеляза, че някои от тях го заглеждат, но тогава усещаше ръката на жена си, която го стискаше съвсем неуместно. Но нямаше да му помрачи радостта. Беше доволен да види съпругата си умиротворена, а дъщеря си толкова въодушевена. Напоследък тя ги избягваше и като че ли не искаше да говори дори с него. Затова я попита дали пък да не хапнат в Макдоналдс, и остана доволен, когато тя подскочи от радост и в пристъп на умиление го целуна по бузата.

Щяло чудо беше, че успяха да изберат. Майка ѝ си поръча биг мак, а баща ѝ предпочете да опита менюто с пикантните крилца, което включваше още голяма кола и средни картофи. Що се отнася до Фани, тя беше толкова изгладняла и всичко ѝ се струваше тъй хубаво и вкусно, че без да се замисли много, остави баща ѝ да реши вместо нея.

Докато той чакаше на опашката, двете с майка ѝ се настаняха на една четворна маса. Фани забеляза, че майка ѝ сяда по-тежко от обикновено, а и преди да седне се огледа високомерно наоколо, сякаш някой застрашаваше правото ѝ да избере точно тази маса, но тя знаеше много добре какви са правата ѝ, и че за разлика от толкова други жени, които изглеждаха неугодно в модата си и преувеличено, тя не беше нито неугодна, нито преувеличена, а освен това имаше

на стр. 10

Из „Ланнишарания“

от стр. 9

повод да се гържи на положение – тя имаше своето прекрасно семейство, за което на всичкото отгоре знаеше как да се грижи. Все пак, не са много тези, които, също като нея, си дават сметка за това колко трудно е да отглеждаш дете и съпруг едновременно, без туй да те накара да потръпваш всеки път, когато се сетиш за мивката с неизмити чинии. Всичко тежеше на нейния гръб и тя неволно си припомни случката с тигана, от което Фани, която бе седнала отсреща, несправедливо пострада. Защото след като се сети за снощната свада, майка ѝ изведнъж стана нервна и не щеш ли, без да се посъветва с когото и да било, реши, че иска да си ходят.

Само Господ знае какви усилия положи Фани, за да я убеди да останат поне още малко – докато си изядат храната.

Майка ѝ се съгласи, но с уговорката да го направят възможно най-бързо.

Без да знае защо Фани беше спокойна. И наистина, когато баща ѝ дойде, а парата се носеше над подноса, майка ѝ тутакси забрави заплахите и лицето ѝ се зачерви от предвкусването на удоволствие, за което тайничко бе мечтала. Ядоха в пълно разбирателство – без да обелят и дума. Честно казано, бяха се нахвърляли на храната като да не бяха яли с години.

Наистина не бяха, само че от предната вечер – когато майка ѝ захвърли тигана, а на сутринта бяха все още твърде изнервени, за да организират нещо като закуска.

Хапнаха добре, след туй майка ѝ и баща ѝ решиха да си поръчат нещо от бара, който беше само за кафе и сладкиши, и се намираше до Макдоналдс. Фани пък поиска язодов шейк, и се нареди сама на предишните гишета, защото другото забедение не предлагаше сладоледовите шейкове, които бяха във вариант язодов и сметанов. За язодовия Фани знаеше от Никол.

Напълно разнежена, майка ѝ най-сетне предложи с неохота да тръгват – вкъщи имаше доста работа, която чакаше някой да я свърши. Каза го, но само за да се огледа отново наоколо, докато самата тя беше сякаш завинтена за стола.

Така се чувстваше и баща ѝ, а също и самата Фани – тя малко се страхуваше какво ще стане като се върнат вкъщи. Нали си беше умница, съвсем вярно усети, че едно е вкъщи, а съвсем друго – в „Макдоналдс“. Двете неща бяха коренно различни – като нейните родители, които току-що бе видяла в абсолютно неочаквана светлина.

Нали ви казах, че родителите на Фани се разбираха чудесно след развода? Е, за това трябва да се благодарим на Мола. Всичките срещи оттам насетне се осъществяваха на този красив, неутрален и спасителен за всички терен.

Морал или моралстване?

Майката на Шани продава имоти. Не споменах ли, че апартамента, в който живеят, го купи тя много евтино, защото имаше списък с най-евтините апартаменти? Разбира се, Фани и баща ѝ бяха много благодарни за туй, че си разбира от работата, иначе нямаше да видят никакъв апартамент и сигурно щяха да живеят при майката на майка ѝ, което беше направо немислимо, или пък тази на баща ѝ, което беше донякъде приемливо, но също така стресиращо. Не че бе лоша, баба ѝ беше даже забавна, но също като баща ѝ, прекаляваше с *морализаторстването*, или както там ѝ викаха на тая сложна дума. „Какво е *морализаторстване*?“ – питаше Фани майка си, която много често, по-често отколкото на Фани ѝ се струваше необходимо, използваше думата, само защото ѝ беше любима. Тогава майка ѝ се ядосваше на грешката не на шега. „*Морал*“, натъртваше тя, и Фани се сещаше, че майка ѝ употребява *морал*, а баща ѝ *морализаторстване* или по-лесното за нея – *моралстване*. „Но аз не питам какво е морал, а моралстване. Какво е моралстване, мамо?“

Фани се досещаше, че моралстване е това, което правеше майка ѝ – използване на любима думичка, много любима и непременно да е с „морал“. Но Фани не знаеше колко пъти трябваше да се спомене думата, за да се каже, че онзи който я споменава, моралства.

Трудността идеше от туй, че майка ѝ ту я употребяваше на поразия, и в този случай Фани съвсем не знаеше вече за какво говори, ту замлъкваше за дълго време, и Шаранчето започваше

да се притеснява, че нещо с майка ѝ не е наред, щом не ще и да знае за любимите си неща.

Ланнишарания не беше вчерашна. Ще попитате защо е нужно да се изтъква това. Ами нужно е. Просто така. Но повече от „просто така“ е нужно, за да се разбере, че тя беше едно много хитро момиченце, макар и малко некадърна, както бе казала математичката. Цялата работа е, че Шарания, както вече знаете, се бе досетила какво е морал и оставаше да разбере за моралстването. Донякъде ѝ беше ясно, че *моралстването* за баща ѝ е същото, каквото е *морал* за майка ѝ. *Любима дума*. Но ако попиташе баща си за любимата му думичка, той щеше да ѝ каже, че е злоупотреба на майка ѝ – че тя прекалява с този неин морал, казва го където трябва и където не трябва, и следователно – моралства. Но Фани искаше да знае нещо повече от това. Тя искаше да знае защо баща ѝ също прекаляваше с моралстването, така както майка ѝ с морала. Не ѝ беше достатъчно да знае, че единият прекалява с едното, а другият с другото. И тъй като причина за употребата на моралстването на баща ѝ бе все пак моралът на майка ѝ, Фани предположи, че има и някаква трета, скрита причина, която кара баща ѝ да се ядосва. Защото той наистина се разпалваше.

Щом чуеше майка ѝ да споменава за морала, побесняваше и започваше да я обвинява в моралстване. Та Фани искаше да разбере защо именно. Защо да се ядосва толкова много на една думичка, която бе просто паразитна, както ги бяха учили по български? Тя беше убедена, че майка ѝ е напълно невинна.

Че не обръщаше особено внимание на това какво говори беше ясно и от друго: когато бе ядосана, майка ѝ забравяше какво прави. И доказателството е един тиган, дето хвърли през прозореца, но вие май знаете. Затова Шаранчето се надяваше, че майка ѝ мрази толкова много думата на баща ѝ, та като нищо ще ѝ обясни както там си трябва, а не като на дете, какво повече от любима дума на баща ѝ беше моралстването.

Вместо това, майка ѝ се ядоса. Не щеш ли, тя така се втрени в Шани, че фурията на квартала заприлича на гол охлюв, който няма къде да се гене.

– Какво точно знаеш? – попита поразително съсредоточена майка ѝ?

Шани не знаеше какво знае с абсолютна точност и затова отговори, че не знае много.

– Какво искаш да кажеш?

Ланнишарания се затрудни.

Струваше ѝ се, че искаше да каже нещо, но сега го беше забравила и още повече се обърка. Ура! Ето ти го и второто откритие на Ланнишарания: *че нищо просто не е толкова просто, а е по-скоро сложно, та поради тая именно причина прилича на просто*. Така разбра и че никога нямаше да разбере истинското значение на любимите думички на родителите си, защото беше още малка и защото, ако беше толкова просто, ако двете думички имаха обикновено обяснение, майка ѝ нямаше да изтърси ни в клин, ни в ръкав, като при това изхлипа внезапно, – че те това искат – тя да се изнесе и да ги остави на мира да си живеят в нейния апартамент като бейове или нещо друго, което са богатите хора. Но Шани знаеше, а и майка ѝ също знаеше, че те не живеят като бейове, и как иначе, щом самата тя се оплакваше тъй често на баща ѝ за толкова неоправени работи, за които носеше отговорност, след като тя е купила апартамента.

Фани беше гузна, че майка ѝ някак е разбрала тайното ѝ желание. Всъщност едно от тях, защото Шарания имаше и други, както имаше и свои грижи – имам предвид – изцяло нейни си грижи, за които мислеше кажи-речи непрестанно.

Грижи

Фани има грижи. Една от тях е, че се страхува майка ѝ да не умре. Защото Ланнишаранчето много я обича, и макар да не може да бъде така съвестна като нея, и така подредена, харесва страшно много своята майчица. Но сърцето на Фани се къса, когато я чуе нощем да плаче. Как ли го разбира? Ами защото и Фани също плаче – нали казах – страхува се и си представя, че всичко може да се случи и докато се усети – ето ти го погребението, където всички погледи са приковани в нея и ѝ съчувстват – виждат огромната ѝ мъка. Толкова е тежко, че тя малко се плаши, но не може спре и все повече се увелича. Представя си подробностите нататък – как новината гръмва и в училището я гледат

със страхопочитание, как учителките, и особено математичката най-сетне се разкайват. Фани е толкова добро дете, а да остане без майка на такава възраст...

Дълбоко в себе си тя чува един глас, който сякаш прилича на нейния, но е английски, да казва на математичката: ”Виждате ли, госпожо, какво ми причинихте?”

Ала вместо да се замисли математичката, се замисля Фани. Какво ѝ е причинила математичката? И връща лентата назад към погребението. Това е ужасно. Колкото повече иска да продължи, толкова повече Шарания разбира, че всичко туй са фантазмагории, които могат да се случат *наистина*. И какво би станало тогава с нея? Тя иска спре, защото вече е наясно и си го е представила, когато очите ѝ се наливат със сълзи. Ния не може да овладее плача – тя знае, че всички ще умрат и че майка ѝ и баща ѝ действително ще умрат рано или късно. Ако трябва да сме честни, тя се страхува и за бедния си баща. Дължна е. Само че колкото и да се старее, все не успява да си представи същата сцена отново, защото баща ѝ не изглежда толкова нещастен и никога, ама никога не плаче. Всъщност бащата на Фани е много тих и затворен човек, но с Фани не е такъв. А тя така обича и него.

Освен тази грижа, Шарания има един много сериозен проблем. И той е, че в квартала се появи ново момче, което е на път да застраши абсолютното ѝ старшинство. Много ясно пред кого. Изприщва се само като се сети. Та новият се казва Георги. Русият Георги, на когото викат Жоро, е по-голям, но още по-лошото е, че го раздава скейтър. На всичкото отгоре той също пуши, но моля ви се, *само за кеф*.

След като бе впечатлил приятелите ѝ със скейта, той невинно им бе демонстрирал едно умение, което не е нищо особено, но за тях беше ново. Беше си свил цигара. В действителност това бе точно така и тогава той наистина си сви цигара, но просто тъй, по навик. Той си купуваше пакет Golden Virginia, вадеше лента, вадеше пълон от пакетчето, поръсваше лентата с него, облизваше единия ѝ край, и забиваше. Широки, плоски нокти, залепени за едри пръсти с изгризани кожички и те украсяваха в розово бледите длани.

Георги се бе озадачил когато за пръв път видя Фани – едва ли не за нея нямаше място там, защото беше момиче. Изобщо какво си въобразяваше! Щеше му гаде да се разбере. Но въпросът е, че не знаеше как. Три-четири момчета и тя – досега не бе имало проблем. Фани не беше мислела защо е така, и защо момчетата я слушат за всичко, особено Силвъра. Поне за Силвъра е наясно. Той беше добряк и се съгласяваше с каквото му кажат. Слаб, малко сух на вид, с прекалено дълги за торса крака и те сякаш започваха от кръста. Ходеше все с едни и същи дрехи, носеше очила и брекети.

Силвъра не беше проблем. Той щеше да отиде там, където са другите. Та Фани трябваше да реши за тях. Защо я слушаха те? Защото беше момиче ли? За първи път си задаваше този въпрос. Не. Беше ги чувала да говорят с презрение за момчетата от типа ню-ню. Нюнютата са мимозите или крави. Все е тая. Тия момичета говореха мяукащо и изглеждаха толкова крехки, независимо от телосложението си, че да ги духнеш – ще паднат. Но все пак нещо им беше другояче, и Фани се сеца за часа по физическото възпитание. Ами да! Ето ти го кое е: ТЕ БЯХА БАВНИ. А Ланнишарания не беше. Тя реагираше бързо, пушеше, бягаше и говореше бързо. Бързо и уверено – разбираше си. Но друго? Значи излизаше, че Фани се гържи като момче, и малко се облича така: смъкнати гънки, широка тениска и развързани адигаси. Майка ѝ не можеше да се примири, че Фани не обича „полички“ и „ролички“, каквито имаше толкова хубави на пазара. Затова Фани не обичаше да ходи на пазар с майка си – започваше една караница, нямаше край.

Но всичко опираше до стратегията. Фани говореше – просто умееше да говори. Важното беше да го прави така, сякаш въобще не го прави – че не обръща внимание, не ѝ дреме за нищо и въпреки това в сърцето си е загрижена. Отговорност беше да си знаеш хората. Ето, Силвъра живее с дядо си, защото майка му *работи в Италия екскурзоводка*, а баща му изобщо не се вясва. Но нужно беше Фани да го пита небрежно от време на време какво става с този, който се вясва, и само ако трябваше да му натрие носа – да намекне за другия.

От време на време тя му даваше и пари. Дребна работа, ама пак. Защото макар че майка му беше екскурзоводка в Милано – така обясняваше Силвъра – на Фани тая работа ѝ беше подозрителна. Тя не знаеше как така подозрителна, обаче справедливо престана да се съмнява, когато майка му наистина доведе на екскурзия един италианец и го настана за няколко дни в апартамента на баща си, дядото на Силвъра, а после двамата с италианеца заминаха за морето.

Тя го води и на други места – в Банско на ски и в Боровец – пак на ски. Така че Силвъра си беше

10

окей. При все това Фани не можеше да си обясни защо майка му на Силвър да не води на екскурзия и Силвър, а само италианеца. Необяснимо бе, но все едно, да видим нататък.

Гелето. Ами Гелето си беше адски „лъжливо момченце“, за да не каже друга дума, и ако Шарания не го държеше изкъсо, можеше да ги продаде за стотинки.

Но задръжте. Единствено Фани знаеше, че истината за него е друга. Гелето беше вярващ човек! Баба ѝ беше казвала, че християните рано или късно трябва да се изправят срещу лъва, и много от тях са дали живота си за истината. Гелето пък беше готов да се запали, сбие и умре заради лъжата. Фани взе да мисли за истината покрай Гелето, а за лъжата покрай своите родители. Защото това, което мразеха те и за което се беше той, не беше много ясно какво е, но Гелето добиваше вяра в него – и тогава то ставаше истина, не по-малко страховита от онази, че беше подъл и се палеше на секундата, особено ако го хванеха натясно.

Ала Фани знаеше да балансира. Никога не го обвини директно в лъжа, но някак си му даваше да разбере, че самата тя е на страната на истината. Така му правеше нещо като комплимент, който бе все пак застрашителен – тя задаваше въпросите, които едва ли не не искаше да зададе, и получаваше отговори, каквито бе очаквала, за да може очевидното да излезе наяве.

И все пак тези въпроси значеха, че тя си обича хората, следи за работите им и им оказва честта да бъде техен главатар, защото момчетата наистина я заслужаваха. Тяното си беше братство, събрано от тайната за пушенето и бирата. Ето ти ги ключовете: цигарите и бирата ги правеха общност, и те си споделяха много неща, които иначе нямаше и да знаят. За семействата, цигарите без бангерол, които купуваха от една дебела жена на пазара, и момчетата от съседния блок. Упадъчни работи. И когато дойде този Георги, всички усетиха някакъв полък – свежест и чистота, които чисто и просто приличаха на здраве. Уф!

Фани не знаеше как да постъпи. Напоследък ходеше все замислена и мрачна. В понеделник – деня, в който започваше даскалото и в който задължително се събираха в явката – разнебитена беседа, построена зад блока навремето до импровизираното огнище за варене на буркани, – тя в понеделник, щом се събраха, Фани усети нещо. Привидно всичко си беше наред и нямаше никаква причина да се безпокои, но лицата на момчетата бяха отнесени, и на нея ѝ се стори, че липсва нещо важно, което не е липсвало преди.

– Какво ще кажете за един белом? – предложи Фани, но никога не ѝ обърна внимание.

– Силвър, давай картите – продължи тя като все повече се тревожеше.

– Фано – ти карала ли си някога скейтборд?

Ударът дойде откъдето не го очакваше. Беше Боби Веселинов,

най-добрият ѝ приятел. Какво бяха видели главите им, и от какви кашии го беше измъквала не е за разправяне. Когато го беше закъсал с отсъствието, Фани му намери бележка от една приятелка на майка ѝ, дето беше спечелила шестцици от тотото и пишеше извинителни бележки като за световно. Всичко я умиляваше тая жена. Даже майка ѝ парадираше, че е написала извинителна бележка и на мъжа си, а въобще не е трябвало. Фани пък беше разписвала баща му, защото на тоя страхопъзльо Бобо му окаяваха краката само като се сетеше. Е, и той беше свършил това-онова за нея, но къде ти.

– Карала съм – повиши глас Фани, ала усещаше, че не звучи никак уверено.

– И защо не сме го виждали?

– А виждали ли сте ме да карам сърф? Защото и сърф не сте виждали, а карам.

– Да де, ама то сърфа е на морето – как да те видим?

– И аз това казвам – че не сте ме виждали да карам сърф на морето. А миналото лято нашите ме записаха на сърф-училище.

– И какъв ти е скейта?

– Фингърборд – изстреля Фани първото, за което се сети, и то защото вчера бе чула едно момиче от английската паралелка да го казва на нейна съученичка.

Фани нямаше представа какво е фингърборд, но беше сигурна за думата, а сигурен ли си за думата, това си е половин успех.

Боби Веселинов я погледна многозначително и след кратка пауза, която ѝ се стори цяла вечност, кимна одобрително.

– Добри са. А на Георги е Даркстар.

– Даркстар са боклуци. Питай когото поискаш.

Всички имат Даркстар.

– За учене става. Георги каза, че някой ден ще ни покаже на неговия. Що не вземеш тогава и фингъра?

Вече ѝ се повръщаше. Значи този човек – Георги – не само рушеше авторитета ѝ, ами изобщо не я беше забелязал, когато я видя за първи път, а Фани за беда закъсня. Все едно, че не съществуваше.

Но Лапнишарания не знаеше, нямаше как да узнае, че в онази студена февруарска привечер, когато Георги случайно видя очертанятията на разнебитената беседа и тръгна нататък, той просто не мислеше за нищо. Имаше грижи – някакви негови си работи, които го бяха отнесли право в кошарата на хлапаците. Влезе, за да потърси огънче. И докато си свиваше цигарата и не мислеше за друго, прозря с хрилете си как тя го гледат.

Нещо става с Фани

Нещо ставаше с Фани. Макар Георги да се бе държал така високомерно в явката, тя се хвана, че непрекъснато мисли за него, но не беше с такъв яд като преди. Все пак, той беше различен. Шарания обичаше приятелчетата си, ала незнайно защо сега те ѝ бяха станали безинтересни, и тя се питаше защо не си го е признавала по-рано – когато всичко беше наред. Всъщност нямаше никакво значение какво бе пропуснала Лапнишарания – тя ги обичаше и никога нямаше да ги изостави. Не и за нещо все пак по-скоро неприятно, отколкото... Е, Фани не обичаше да се задълбочава. Но всичко това ѝ се струваше странно.

А и за майка ѝ беше такова. Тя се учуди, че същия ден, когато щяха да ходят пазар, Стефания не се възпротиви както правеше обикновено, а прие с охота, което я озадачи и тя замислено изгледа дъщеря си.

През последния месец Стефания се беше променила и от време на време в главата на майка ѝ се въртеше някакъв натрапчив въпрос, но тя нямаше сили да го отдели от останалото. Имаше си толкова грижи и задължения, че предпочиташе да се съсредоточи в тях, както беше свикнала да прави напоследък.

Пролетта се задаваше и в квартала бяха цъфнали първите славови дръвчета. Някои от тях вече бяха накачени с мартеници, но гледката не погразни Фани. Тя мразеше мартениците заради лудницата покрай тях. Седмица преди последния ден на февруари, обзета от някаква трескава съсредоточеност – сякаш участваше в съревнование – майка ѝ излизаше след работа и в продължение на часове купуваше от сергиише на Попа цяла торбичка с най-различни мартеници, които раздаваше на колегите в офиса, на клиенти и на тях двамата с баща ѝ.

Това с мартениците на Фани винаги ѝ е било противно, но докато крачеха следобеда към пазара, тя ненадейно предложи на майка си да закачат мартениците си, като ѝ посочи едно дръвче, което приличаше на изпукано с хрупкавите си бели снежинки.

Колкото и да беше чудно, майката на Фани не можеше да мисли дълго върху промяната, която забелязваше у дъщеря си, и дори когато ѝ купи дънкова полчица с два набора на колана и шарени парчета плат, пришити нарочно като кръпки, тя успя само за кратко да се зарадва и да се възхити искрено на променената Фани, която приличаше на кукла с полчицата, блузката и новите балеринки, дето също бяха намерени на изгодна цена сутринта. Ядосваше се обаче за танковете, които Фани не даде да изхвърлят, а прибра в кашона за стари обувки, който държаша покрит с чаршаф на терасата.

Силвър

Знам какво ще кажете – че на Силвър не му е лесно да живее с дядо си. Не е така. Не само че му е по-лесно, ами отвсякъде му е по-леко. Стига да рече, Силвър може да си спретне купон и да го дънгат до полунощ, а дядо му нищо не ще разбере.

Силвър твърдеше, че дядо му често казва, че е благословен, задето е глухоням.

И ето ви. Когато не му изнася, Силвър се прави, че не разбира от жестомимични заплахи, а дядо му не може да направи нищо, не може да му посегне, защото се е заклеял да не прави тази грешка отново.

Така че освен дядото, и Силвър е благословен, и от известно време замисля нещо важно. Въпреки това той още не може да проумее как стана така, че с Георги станаха приятели. Никога никога не се е държал

с него така. Никога никога не го е оценил, както го видя Георги. Даже Шаранчето да има да взима. До гуша му е дошло от претенциите ѝ. Тая грисла все се прави на голяма работа. Виж Жоро – той няма защо да се надува толкова – той си е голяма работа, всички му го признават. А когато Георги започна да кътка Силвър, това не се хареса особено на групата. Бобо Веселинов направо полудя. И защо? Щото Жоро нима дали не може някоя вечер да пият бира у Силвър, след като дядо му така и така е глухоням. Боби се обади, че дядото на Силвър не чува, а не че е спял. Имало разлика...

И ето затова Георги е велик – щото като го погледна внимателно Бобо, спокойно рече, че няма проблем и дядката да пие с тях. Само ако иска. Каза още, че няма нищо против възрастните, щото от тях можело много да се научи. Самият той е почти възрастен и говори с всички. И с дядото на Силвър не е проблем.

Силвър е на черешата. Никога не е виждал такова момче. Да не се страхува от нищо. Изобщо. Беше свестен пич и Силвър щеше да се спуска от гордост, че са станали близки. Близки ли? Не просто близки. Георги харесваше най-много *него*. Другите не бяха лоши, но си бяха лайненца – така се беше изцепил Жоро, – дето освен да се лигавят в чата, друго не знаеха. Тия въобще нямаша идея какво е животът. Бяха много далече от истината. Виж Силвър е друго. Георги беше казал, че Силвър е пич в час и ако е разумен, ще се откърва все повече, ако си отбаря хрилете на четири. „Какви хриле?“, беше се учудил Силвър, но Георги бе изчезнал. Беше се изпарил като дим, докато Силвър се мъчеше да свие цигара. Успя да види само гърба му – като стар екран, който непрекъснато се местеше в четирите посоки.

Докато го изпращаше с поглед, Силвър си спомни, че някъде е виждал тази походка и че когато я е виждал, нещо отровно е наводнявало душата му и той е плакал за насинените очи на майка си. Но тези неща бяха от миналото, бяха стари работи, и Силвър се върна към очилата. Беше ги забравил вкъщи – нали трябваше да се срещат и бързаше.

***

Само едно нещо беше объркало Силвър. Нещо – което Георги бе казал за Шаранчето, а на Силвър му се стори пресилено, но сега не можеше да не мисли, щото колкото и да се стараше, не му излизаше от главата. Самият той никога не беше гледал на Фани по този начин. Но докато онзи ден с Георги си говореха за съвсем друго – и точно това озадачи Силвър – когато чу Георги да казва с нежен глас, за каквото Силвър не беше подозирал, че има, – та когато Жоро каза, докато издишаше дима, че Фани е сладка и само да му падне, ще ѝ покаже кой е мъжът. И тогава Силвър усети неопределения смисъл на тези думи – как увиснаха, а после се сляха с хладния пролетен въздух.

Силвър седеше сам в беседката, във време, в което никога не знаеше, че е там – защото не беше нито понеделник, нито сряда, нито петък – когато задължително се събираха с момчетата, а беше вторник и Георги току-що беше изчезнал, но Силвър нямаше нищо против, защото за първи път в живота си беше щастлив. Щяха да организират купона на годината, следователно трябваше да се подготвят, да навие и другите. При тая мисъл Силвър се намръщва. Нещо току-що го е боднало под лъжичката и продължава да кръжи упорито в съзнанието му. Болката беше стара, но Силвър не знаеше, все още не беше наясно, че му е приятно да я има. Беше таял дълго обидата и така беше свикнал с нея, че сега – вместо да е доволен, той се притесняваше. Но това нямаше да трае вечно. Някаква смътна решителност вече напираше в късогледите му очи, и Силвър радостно си подсвирна, когато скокна от пейката да се прибира.

Бедно дете, ако знаеше, че всичко е за твое добро...

Не всичко, което изглежда окончателно лошо, в действителност е такова. Е, това не значи, че всичко върви окончателно към добро. Няма такова нещо. Ала върви. Не е ли по-важното да върви, независимо как?

Съжалявам, че човекът, изрекъл най-великата мисъл в моя жалък живот е вече мъртъв. Неговата дъщеря се притесняваше, че роклята с гол гръб, която бе облякла на абитуриентския си бал, разкрива неприятно пъпките по гърба ѝ. Тогава баща ѝ, който наистина бе удовлетворен от свършеното през деня, каза: „Какво се косиш? Жива си, затова имаш пъпки.“

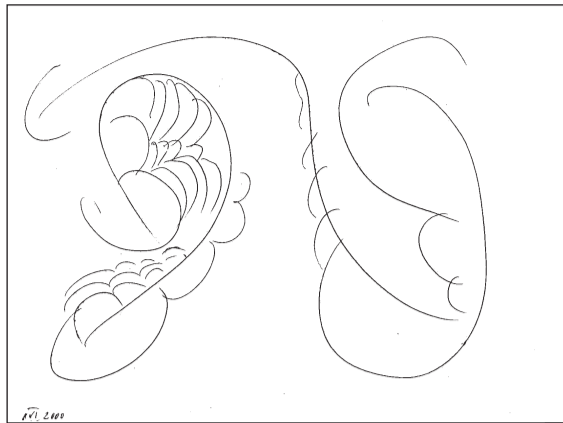
Из „Аметисти“

Миражите на геометрията
не проникват
на бисера в мъглявината.
Какъв е методът?
Догадки никнат.
И перлата позната е – и непозната.

На диамантите решетката – и
в плен е смисълът.
Метафората е осмяна.
Триумф е тежката
мисловна мисия:
дедукцията е condicio humana.

През ери, катаклизми, земетръси –
Диогени,
блещуващи за революции –
намереното търсиме:
циничен гений.
А гледаме в очите – и ни гледа – Лусу¹.

8 декември 2010 – 7 юни 2011 г.

Зеленооко в мен е втренчен мрака...
Повярвам ли в поверието,
на разума в предверието
подобно сянка котешка се мярка
и дебне неизбежна мойта карма.

Зеленоока ноц кармично мърка...
Уж всичко знам и нищя го –
а не разбирам нищото.
Кой, как, с каква метафизична мярка
ще отличава котката от мрака?

11 март – 1 май 2009 г.

... разбрахте и че сте били щастливи? – Късно!
Картинката – с обратна перспектива:
животът идва като си отива.
Скъсено време – време скъсано.

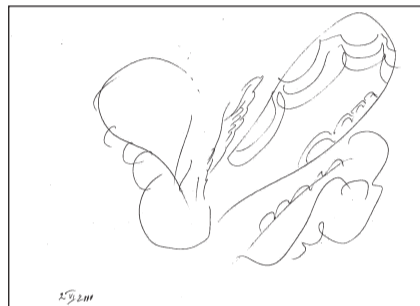
Мечтите, спомените – сбъднато, несбъднато.
Часовник бие. Крачите през парка
и виждате – зад вечерната пара –
трева расте пак уж – в отвъдното...

5-28 август 2010 г.

не съм виждал гръха от устата си
толкова много години -
миражи - цъфтящи пустини -
пролет - сезон безсезония -
равно смесени мраза и зноя и -
рай - излишъци без недостатъци

ния жажда изяждам си вярата -
с Дявола ставам побратим -
обратен - мъртвец - безвъзвратен -
с думи строя Калиполиси -
по екватора северни полюси -
и танцувам със снежните варвари

13 декември 2009 - 14 февруари
2010 г.

1
Къде отиваме? Какво ни чака?
.....
.....
.....

Вълната на надеждата се гърбва
и като рачета, развели бяла кърпа
между живота и смъртта,
изчезваме в настта
на ненаситна чайка.

2
Изцеждам капката наслада
от вехнещото полутяло –
в съня си млада, млада, млада
и всичко в мен е полууяло...

.....
.....
.....
.....

Защо си спомних мита мраморен, съзрян в Елада:
усмивка на лице, наполовина отлетяло?...

8 юли - 5 август 2009 г.

Природата си взе каквото беше дала.
Душата ми остава вечно млада,
но тялото ми си отива.
Навред около мен – все криви огледала.

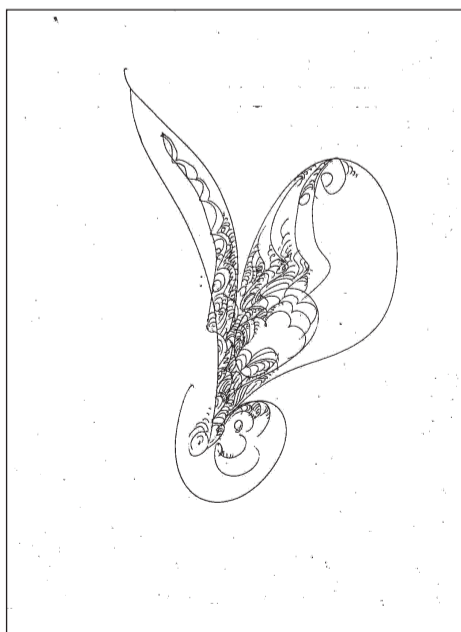
Магарешки инат – безсилна съпротива.
Угасват чудесата, мойта свита –
всемирна рима, съчетала
на времето стрела и скъсана тетива.

29 април – 23 май 2009 г.

Златооките гущери
из къшетата сгушени –
зло око ме преследва –
и в мен се прицелва
езикът-харпун – в мен, комар...

Посред стихнали стихове
страхове съскат в тихото –
знам, не ще ми отлекне –
злокият лик не
е атавистичен кошмар...

14-19 февруари 2009 г.

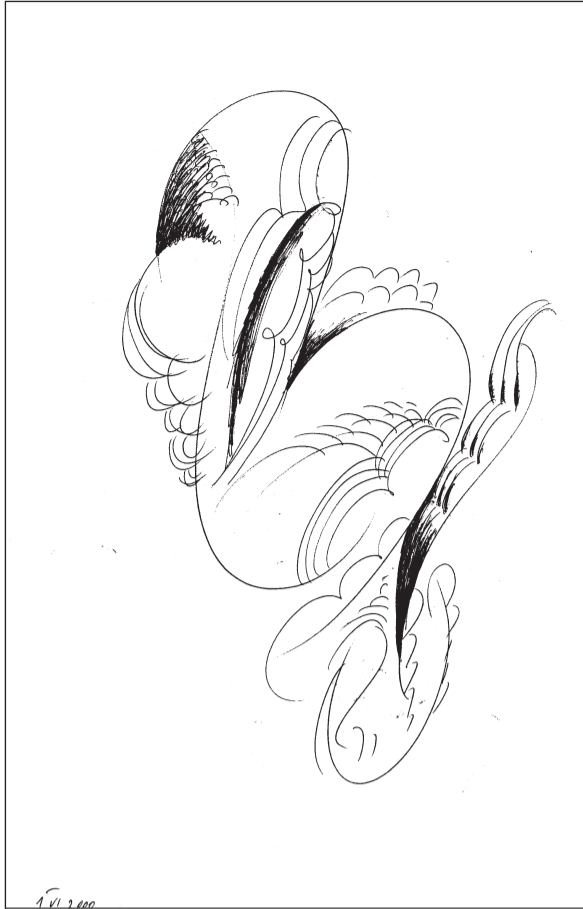
През три диоптъра съзлогледство виждам,
че цветовете на страха са всещност шарени –
дори сред ужас окошарени,
по багрена дъга на сивото се движим.

Нещастното нещастно сиво сиво е,
из безлюбвието фейско сиво плува,
кармин сив в раната палува...
Изобицо и въобице – и страшното красиво е.

3-12 юни 2009 г.
23 юни 2011 г.

¹ Лусу е, разбира се, Australopithecus afarensis, оня скелет, запазен 40%, на наш далечен прародител, изкопан в Етиопия през 1972 г., който галбовно е кръстен Лусу по песента на „Бийтълс“ “Lucy in the Skies with Diamonds” и чието научно име е AL 288-1. – Б. а.

Мъжът рисуваше жената.
Жената милваше мъжът.
Историята е позната
и знаем – ще се разделят.

Мъжът ревнуваше жената.
Жената мислеше мъжът.
Историята е позната
и знаем – ще е тъй до смърт.

26 декември 2005 – 14 юли 2006 г.

Ах, скъсахме герданчето
и разплияха се мънистата...
Ами сега?

Уж бе шега,
а плащаме си данъчето –
събираме и нижем нищото...

9-15 март 2007 г.

Откъснах ти цветето -
ти се разплака.
Не ти го откъснах -
ти заридя.

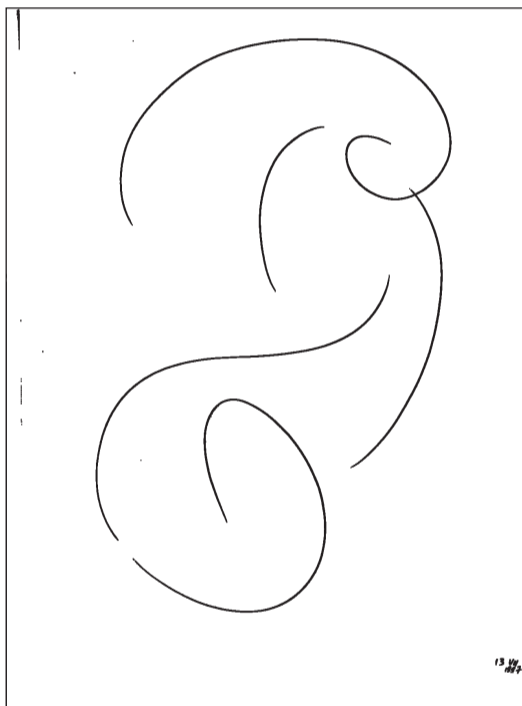
Подадох ти цвете
с надеждица плаха,
очи не откъсвах -
ни "не", нито "да".

28-29 октомври 2005 г.

Щом била е вратата отворена,
се е вмъкнало малкото жабче
и сега вижда, милото, ясно, че
е в дома ми затворник.

Божке благи, каква ли е нуждата
от стени, катинари, ключалки?
С чело блъсвам вратата и чалнат
с весел квак скоквам в джунглата.

23 декември 2008 г.

Чадърчето разтворено е твоя щит,
а моя меч – чадъра неразтворен.
Войни воюваме от всякакъв чешит –
Троянска бран – нападам аз, отбиваш ти.
И вече векове не си говорим.

Галактики кръжат – космичен циферблат.
Врабче и плъх набъбнала водата влачи.
А може и да има рай щом има ад?
Разтварям меча, щита свий, при мен ела,
че гъжд – потоп библийски! – ще пердаши...

8 октомври 2007 – 15 януари 2008 г.

Овален като Albert Hall,
без гънка като Hitchcock и Nabokov,
шубе те е да плуваши на дълбоко –
дали защото
в бронята си рицарска си плужек гол?

Ти, щастието прелъстил
в кревата на благоуханни фрази,
ти, гений, който дразни, че не дразни –
дали защото
в своя стил печелиш, удряйки все в тил?

Банален стих ти посветих
с размер, сюжет и ритъм тривиален
(прости, герою мой, така витален!) –
дали защото,
посветен, го посвещавам с кикот тих?

3 юни – 5 декември 2008 г.

“Добър и щедър като женски задник
денят е розов и догаря в слава.
Престилката работна свалям
и вкусвам трудния си залък
в символистично кротък
заник...”

Какво ли всъщност искам да ти кажа,
читателю, измервай ме под вежда? –
Метафората ни подвежда –
и мисълта ни се разкашква
в безвкусна поетична каша.

2-6 март 2009 г.

Измъквам под хастара на езика
неподозирани значения:
ту болка неназвана нечия,
ту радост без контур ескизна.

Умът ми даже Смысла отели!
Критици, дайте ми тапия
за подхастарна теле-патия:
намерих вола под телето!

29-30 ноември 2008 г.

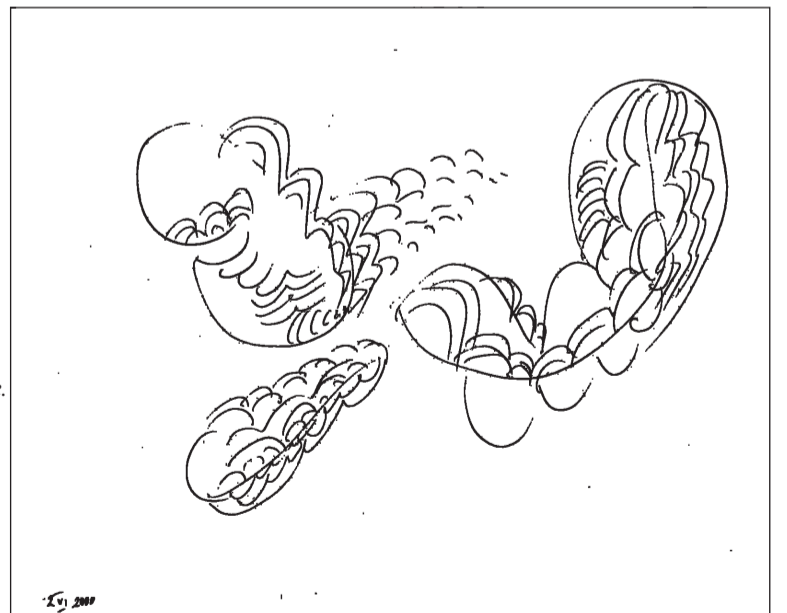
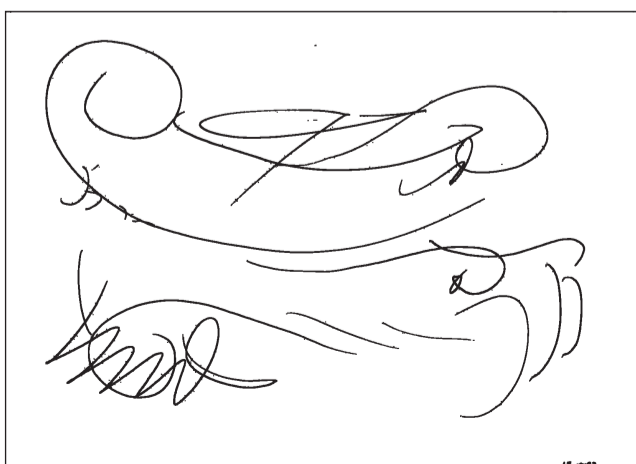

Рис. Никита Нанков

Щастлив на малкия си остров,
живее сред безкрайно лято.
Под неподвижно слънце проснат,
блаженство пълни всеки отвор
на вечно младото ми тяло.

Неуязвим за урагани,
светът ми с радост е населен:
искри с идеи моят ганглий,
беседвам си с орангутани
и свети по челото плесен...

15 август 2008 – 18 януари 2009 г.

Илия Бешков в колекцията на НЛМ

В представителната ни изложба в тазгодишния XVI Салон на изкуствата в НДК: „Съкровищата на НЛМ“, сред стотиците реликвени експонати – свръхценностите, събрани цели 35 г., присъстваха и няколко работи на Бешков... Защото произведението на този изключителен художник определено са сред съкровищата, които притежаваме и над които любовно бдим! Но Бешков заслужаваше и отделна изложба, посветена на 110-годишнината му, с която да увенчаем и закрием изложбения сезон на Националния литературен музей. Както подобава на един литературен музей, най-богата е колекцията ни от илюстрации на художника. Това са „рисунковите съпроводи“ (ако използвам неговия оригинален израз) към няколко книги на трима поздравени днес писатели, които НЛМ обгръбва и които, благодарение на четката (а в случая с Разцветников – и на перото) на Бешков, също „оживяват“ за ново битие. Като казвам „оживяват“, аз разбира се, желая да припомня проникновеното до гениалност есе на художника за неговия неразделен приятел Константин Петканов – „Коста оживя!“ – написано на панихидата му. Според мен това е един от бисерите на българската есеистика. И продуктивна метафора за живота след смъртта на творческите духове, които са край нас, но трябва да придобием бешковската свръхсетивност и християнска усетност, за да чуем живите им гласове... Какво собствено е ИЛЮСТРАЦИЯТА според Бешков? Той твърди, че изкуството не осведомява, а прави живота по-интензивен. Предназначението на изкуството е „да ни даде външение, което иначе дори и любовта не ни дава“ (интервю с Вл. Свинтила) Илюстрацията е „разговор между художника и лирика, между художника и писателя“. „Главният предмет на илюстрацията е външението, което ни съобщава текстът.“ Не информацията, не знанието, добити чрез подражание на натурата, а могъщото външение – от смеха до страданието. Дори когато става дума за илюстрация на детска книга, защото, твърди проникновеният и мъдър Бешков – „Деца искат весели, но и много скръбни приказки, каквито е писал Андерсен. Приказката за оловния войник е най-тъжната, според мен, в световната литература. Деца я обичат. Защо? Детето иска да страда? Детето също така иска да изпита скръбта? Защо ли? Скръбта го извисява, променя го, подготвя го...“

Във фондовете на НЛМ се пазят както уникалните остроумно-комични илюстрации на детската книга „Веселите роднини“ от Йордан Бакалов-Стубел, така и религиозно извисената модерна иконопис на Бешков към християнските светове на приятеля Стубел, който е и един от знаменитите автори за деца и чистото стихове във времето, когато след политическото

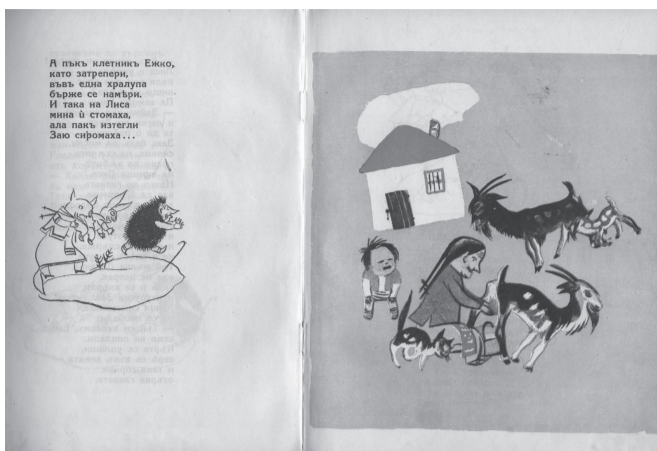
му репресирането като директор на Радио София през 1943-44 г., ние декламирахме наизуст, без да знаем кой ги е писал... Илюстрациите на Бешков обаче са от щастливия период на Стубел, когато той се радва на обич и известност сред малки и големи читатели. „Весели роднини“ от 1926 (II издание от 1929) е първата му книжка за деца и втората, издадена от него (след лиричната стихосбирка „Съдба“ от 1925, посветена на любимата му Дора Габе).

Како и може да се очаква, Бешков ни е оставил и прелестни илюстрации към детска книжка на най-близкия си приятел – „Лъжките на Ивана“, 1940 на Константин Петканов. Разбира се, няма как на това място да не отворим дума за сложната на изключителното приятелство между писателя и художника, особено неправдоподобно в практиката и на християнско съмишленничество в годините на атеизма... Приятелският диалог между словото и илюстрацията е допълнен в архивите им с няколко групови снимки от 40-те и със знаменития шеговит портрет на гиганта Петканов, монументално надвесен над вряща тенджерка, запасал раблезианския си корем с готварска престилка... Писателят като кулинар, това също е една неканонична тема за онези настръхнали класово-ненавистнически времена. Защото дружеската карикатура е от 1948, когато страстното готвене в интимните пространства на частните домове не е сред приоритетите на строящия се социализъм.

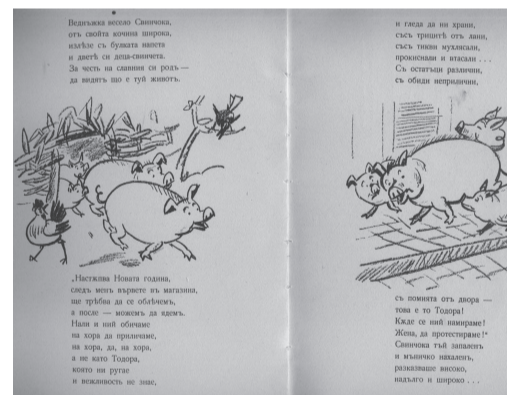
Третият автор, представен (направо преоткрит!) чрез изумителните динамични илюстрации на художника в ролята на съавтор в нашата „бешковиада“, е Тодор Генов. Темата е европейски среднища – Париж. Онези Париж, който е снет в свръхсложното усещане на Лилив: Париж, Париж, убиец и баща/ на моите надежди тиховейни./ Към твоите отровени басейни/ протягам нецелунати уста... Е, в антифашистките и комунистически визии на Тодор Генов, емигрант в Белгия и Франция в края на 20-те и началото на 30-те г., Париж няма как да е толкова магнетичен в полусите си. Нещата при Генов, макар и завършил вечерно журналистика в Брюксел 33-34 г., са значително по-еднопланови. Но затова ролята на художника е значима, тъй като Бешков привнася по-богата, неочаквана пространствено динамична оптика в текстовете на писателя, останал в историята на публицистиката ни като редактор на антифашисткия в. „Вик“, подел кампанията за защита на Г. Димитров на Лаипциеския процес... Романът-хроника „Париж – неизменяният ден“ е от 1936 г.

Важно е да се отбележи, че самият Бешков посещава Франция и ни оставя блестящи редове за Париж едва две години по-късно. Но е безспорно, че той вече е имал своя личен мит за великия център на европейската цивилизация, въплътен в ярък графичен образ: „Градът е патиниран с душите на знайни и незнайни хора, родени тук или дошли

отдалеч да умрат от любов и възторг към него. Душите им се зеленят и тъмнеят по огромните фасади, фронтони и мансарди, та правят от града един великолепен жертвеник“... Пластично и дълбоко казано. Но Бешков не би бил Бешков, ако веднага след това не направи и главолонния лупинг на своето искрящо остроумие: „Париж е

огромно погребение, в което мъртвецът е само повод за живите да си похапнат и се повеселят“... Тук онемяваме. Във всеки случай щастливо обстоятелство е, че този парадоксален Париж на художника се е насложил, надградил е праволонните пролетарски нива на Тодор Геновата книга! Още по-впечатляващо е, че това е постигнато и в книгата с памфлети (породени от злосторни радиопредавания) на същия автор, издадена през историческата 1944 г. Наречена, кой знае защо, с нежното име на цветето – „Незабравки“. Няма да анализирам механизмите, по които художникът е разтълкувал днес напълно забравените Генови „незабравки“... Само ще ви обърна внимание на образа на капиталиста в една от рисунките. Той е тъй обобщен в трагичната си трактовка, че на мен лично ми изглежда като визуално предчувствие, предричане на култовия образ на Жокера от Джек Никълсън... Ето това е илюстраторът Бешков – винаги в своя уникален поглед, каквото и да илюстрира, един провидец в търсенията на още неродени майстори на визуалните изкуства, на най-добрите майстори! Защото Бешковото изкуство

няма възраст, то е неподвластно на времената, колкото и патетично да звучи това, когато говорим за политическа илюстрация или за карикатурата, счистана за злосторнието, затова и бързотолнено изкуство... Затова и новогодишният диалог между стиховете на Разцветников и рисунките на Бешков днес ни изглежда малко чудо! Чета спомен-апология на Бешков за приятеля му Разцветников, счистан тъкмо от преследващите го политически сенки за странен, за обсебен от мания за преследване, ненормален дори... Установявам, че са писани през 1952 – последната щастлива Нова година за подудения „елмазен“ поет, но крехък и психически чуплив човек. За нас, музейните хора, които намират бисери всред документалните черупки на брега на времето, този „рисунков съпровод“ на Бешков към Разцветниковите стихове в няколкото новогодишни ръкописни картки са особено ценен експонат в „Съкровищата“ на НЛМ и в „Съкровищата“ на Бешков. Защото личността и творчеството му са обградени с яркия ореол на неповторимостта. Творецът, мислителят, особнякът Бешков, е сред онези българи, които имена ще останат в златната книга на културата ни, в ненаписаната хроника на духовността ни. Малко е да се каже, че Илия Бешков е феноменално дълбок, неизчерпаем, нетрадиционен, провокиращ високите

мисловни пластове. Неговият рисунък е осенен от простотата на гениалността, философските му прозрения – също... Малцина и днес са беззабърните,

непознаващи името, карикатуристе, словото му. Наричателно е прозвището му **Злат добряк**. Аз бих добавила, в духа на собствените му парадокси, че му отива и **Греиният светец** на този невероятен творец – живо въплъщение на синтеза на изкуствата: художник, музикант и прекрасен писател – виртуоз на диалектичната мисъл! Оставил ни е страници за Равноапостоите Св. Св. Кирил и Методий, за Паусий, за Ботев и Алеко, за Елин Пелин и Ал. Балабанов, разтълкувал ни е премъдро неразделните двойки Дон Кихот и Санчо Панса, Алеко и Бай Ганя... За вникванията му в световите на „авантюризма“ и „развратника“ в мисленето Пабло Пикасо, на който се облажава малко сам да прилича, няма да отварям дума тук – те са отделна тема. Но считам, че ако Яворов е изразител на

трагичния дух на българина, то феноменът Илия Бешков справедливо може да бъде определен като изразител на невероятната сложност, на противоречивия, многолик дух на българина. Бешкова е максимата: „Истината не е побит камък“ и своето протеистично, завладяващо в непредизвестните си пируети и обрати, мислене той може би дължи на Севера на България, на многоетническия космос от гласове на преци, населявали великата равнина под Дунава от хилядолетия. Нямам точно обяснение откъде идат бунтарството, свободата и огромният кураж във въображението, разговорянето, писането и рисуването му, но знам, че Бешков докосва най-съкровените дълбини на националния ни, дивен и многопосочен дух. Затова ни възбудват прозренията на този модерен дивен Учител, сам нарекъл се шеговито-скромно „Дядо Илия“ в беседите си с влюбените в него писатели доносници... Днес това му самоопределение звучи с почти библейска мощ, кара ни да се преклоним пред християнската премъдрост на „дядо Илия“, пред необозримите негови таланти, пред вечно „оживяващия“ в изкуството му дух, дошатац, за да разведри и развесели безкрайно тъжните ни български души...

КАТЯ ЗОГРАФОВА

22.06.2011 г.
Зала „София“, Столична библиотека

Славейкова награда 2011

Людмил Попов от Пловдив спечели голямата Славейкова награда в Националния конкурс за лирично стихотворение на името на Петко и Пенчо Славейкови. Неговата творба „Хамалин“ бе предпочетена от журито сред 266 стихотворения. Голяма изненада наистина. Седемдесетгодишният победител се оказа някогашен фотограф за издателство „Септември“, откогато са и спомените му за Трявна, която е снимал. Понастоящем активен автор в интернет и издател на вестник в 500 тираж – „Достойнство“.

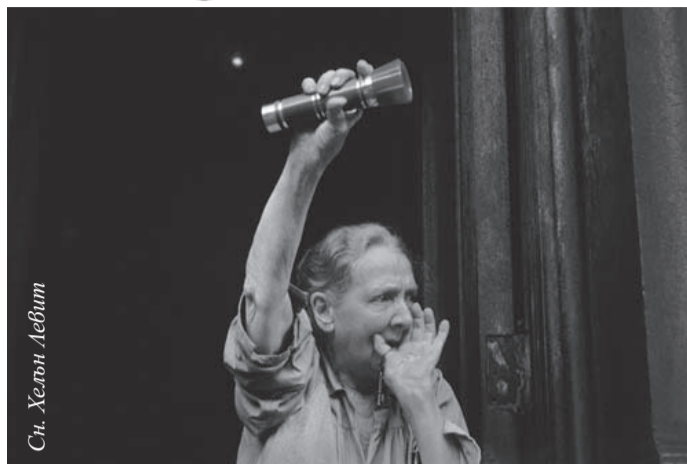
Когато Людмил Попов получаваше новата статуетка на наградата и сумата от 1600 лв., с треперещ глас съобщи, че винаги е смятал всички конкурси за поезия за преизвестени и затова е останал шокиран от това, че журито се е спряло на неизвестен възрастен автор.

Втора награда получи Валери Станков от Варна с „Аутопсия на зимните миражи“. Стар познайник на любителите на поезия.

С трета награда са отличени Владо Любенов за „Духовата музика“ и Стефан Иванов за „Какво бих дал за нея“.

Журито бе в състав: председател Михаил Белчев, поетът и сценарист Ивайло Вълчев, поетът Бойко Ламбовски, критикът Благвеста Касабова и носителят на третата Славейкова награда от миналата година Евгения Панчева.

Конкурсът за непубликувано стихотворение се организира за седми пореден път в рамките на националните Славейкови празници в Трявна.

Сн. Хелън Левит

Людмил Попов

Хамалин

Обичам звездите донесени на гърба ми,
намерени в драките, с раздърпани краища,
с вълмо оставено по бодилите и по тръните
и с някаква светлина дето само аз виждам.
Даже не съм ги търсил с иманярски тояги,
даже не съм и разпитвал как и къде да ги диря,
изведнъж ги усетих блестящи на раменете си
и поех по нагорното, натоварен с тежко звездило.
Те се хванаха здраво – забили лъчи във гърба ми,
гъделичкаха и ме ръчкаха – запалиха и огън отвътре,
от смях и от светост ме караха да тичам със зайците,
а те ми цурикаха: – Ваша светлост! Ваша светлост!

И ако някой ме пита: „Какво е това на гърба ти?“
– ще му кажа: „Закачала на която изсъхва човешкото,
или пък нещо, от което блестяш и белееш“
и ще скрия, че нося звезди на гърба си.

Валери Станков

Аутопсия на зимните миражи

Аз не живея. Чакам. Има разлика.
На айсберга ти вдигнах сух вивгам.
Остана ми трохичка от порязника.
И виното си нощем смуча сам.
На връвката ти навързах седем чироза.
От сол и слънце хванах педа глеч.
Ако ме виждаш, значи телевизорът
отново прожектира глупав скеч.
През безните към теб аз гълтам вятъра.
Вселените към теб вършея с трън.
И щом достигна някой ден Екватора,
ще се стопя - мъжът във твоя сън.
Кой вятър листопадите извози ми,
в чувал ли чер насмете ги студът,
че - сякаш разоран от зли булдозери -
изопна плажът охтичава гръд?
Далече - там, над безните раззинати,
и гларусът отказа да лети.
И моят ден се шура - дрипав циганин -
ни, хапна - сетне хукна, не плати.
Самин и гол - забих душа в мелтемите,
и дим от кораб вейна черен креп.
И си обръщат рибите коремите
във паметта за лятото без теб.
А зимата тършува в панталона ми.
Мъглата се влече - протяжен сън.
И слънчицето само с кран сто тона
се вдига и се срутва - тежък пън.
И хоризонтът черна връв нахлузва -
усуква, стяга гърлото ми - клуп.
Тъй сякаш в Ялта Сталин, Чърчил, Рузвелт
накълцаха небето - тежък труп.
Къде сте, мои изгреви сафридени?
Проскързва студ - изкъртено биде.
И моят ден ли все ще си иде,
тъй - без да знам защо при мен дойде?
Човек ли, живинка да мине - кой да
поседне с мен на дрипавия плаж?
Стърча от век и чакам. И не дойдеш ли,
животът ми без теб ще е мираж.

Сн. Хелън Левит

Стефан Иванов

Какво бих дал за нея

Бих си ритал трудовата книжка
бих отишъл за зелен хайвер
бих ял бой бих мил чинии
бих мръднал всичките си пръсти
бих станал вегетарианец
бих си изгубил сън и апетита
бих си плёл и в назвата
бих се изпотил стотици пъти
бих подарил библиотеката си
бих седял спокоен въпреки страха
бих изслушал историите на майка й
бих преглътнал факта че не може да готви
бих ходил до гробищата
бих разгледал няколко мола
бих се прекръстил и молил
бих и правил чай кафе какао
бих се запознал с баща й
бих и наливал червено вино
бих я научил да играе тенис
бих търсил трюфели в гората
бих чистил след котките й
бих ремонтирал чадъра й
бих събирал шишарки
бих правил сандвичи за бездомници
бих лепил тапети
бих топлил мляко за бебето
бих ходил на куклен театър
бих приел ярко червено на устните й
бих се примирил че не харесва Елитис повече от Елиът
бих мъчал когато трябва
бих спрял да се дразня ако не вдига телефона си
бих харесал маникюра й въпреки че мразя дълги нокти
бих слушал как емил димитров пее „ако си дал ако си дал“
бих правил планове бих живял ден за ден
и бих се замислил
че това което говоря са глупости
чувам я как се смее на тези
ненужни предизборни обещания
тя знае
нищо не бих направил „ако“ или „при условие че“
просто го правя без да се замисля
както дишам когато спя
миг преди тя да прекъсне с език съня

Владо Любенов

Духовата музика

Ето я – иде пак селската духовна музика млада –
с цигани, българи и с диригента им влах,
култово кърти наветата с гръм по площада,
вади борджорите, циглите смела на прах...

Дуф-туту-дуф, дуф-дуф, туту-дуф!... – бие тупана,
бае Димитъра вае със китката сякаш по тежкия звук,
и ехото връща разлято със „еххххх“ от Ръжана,
сякаш завивда на техния дух самоук...

Спас с кларинета, Найден с флигорната, Ачо с тромпета,
басът, огромната туба, граждани, шопи, и аз –
малкото хлѳне, комуто му скача сърцето,
там на мегдана, сред тези велики мъже, във захлас...

А барабанчето реже с картечни откоси душите,
Начо се смее и зарад мен се изпъчва напред,
сякаш е знаел, че аз зарад него и тези разтърсващи ритми,
още преди да порасна ще стана поет...

И цигането с лъжицата весело удря чинела,
и мята ръце диригента им влах като луд,
сякаш да спре, но не може, защото към нас е поела,
тази духовна музика в жегата, и в бурята, и в студ...

И вървиме след нея – българи, цигани, – всички,
къртим душите си, смиламе грижите в прах,
а подир нея вървят и се кланят, и
кръстят, и сриват се нишком
и Тангра, и Ра, и Орфей, и Исус, и
Аллах!...

КРАЯТ НА РАБОТНИЯ ДЕН

Във този час канторите затварят.
Снегът се сипе, лампите въздишат,
ищецът лесно адвоката вразумява
и всичко е възможно. В този час
чиновниците повече не се страхуват.
(До утре сутрин има много време.)
Ти бродиш. Метафизиките са излишни.
Това е оня час, когато
детето е излъгано от своя татко.
„Ех, кукленият театър се отлага“, мисли то
и стрелва с поглед куклата-баща.
Отварят касите, а борсите затварят,
кината се протягат като тигри.
И улиците се напълват с банки кръв.
Отвсякъде ваят закани, пръсти, смях.
Ще има хора, утре уволнени.
Ще се намерят и такива, ако търсиш,
които повече не ще се вдигнат.
Встрани от пътните артерии
еленът, изтощен от глад, се вслушва,
а глиганът рие.

В този час
ти можеш да избираш пийетото си,
но не и собствения си живот.
Съдилищата зрят като ниви,
присъдите са поведомствено раздадени,
речта на премиера е готова.
И всичко чака твоя подпис: ти си длъжен;
и това е справедливо. Погледни:
претъркани са баровете, лудниците,
залите концертни;
главите на поетите се пръскат от метафори;
банкерите и вестникарите все бързат,
актьорът дръвче сандвич и по пътя
работи ролята си, няма време,
и котенцето с плетката играе,
и ти цъфтиш в привидна сухота:
така е справедливо. Да, това е,
което непрестанно виждаш: справедливост.

РАЖДАНЕ НА СНЕГА

Веднъж вървях по сух планински път,
ноември си отиваше от мойта гръд,
светът се грижеше за себе си по-зле
от стар пияница за своето момче –

но общо взето, всичко бе спокойно.
Не бих изрекъл нищо недостойно,
защото зная, че смъртта ще ни свлече
както мечокът – непослушното мече

от клона. И внезапно той се появи –
снегът с муцуна на възстар бандит.
В невидимия коридор от въздух и засади
снегът не заваля, а се самосъздаде.

На струйка гръх от скръбните ми устни
разцъфна, затанцува снежен мускул –
животно някакво с опитомена сила,
боксьор приведен (о, спомни си, мила!)

От хълмовете горе виждах всичко из:
предзимното, пътя, осквернен от нас
и вечната ни участ, и реката-сняг,
отнасяща и любовта ни в своя бяг.

Сн. Доротей Данге

от стр. 11

Това е така, но някой би се заял за косата. Известно е, че дни след смъртта тя продължава да расте. Спомняте ли си един злокобен дългокос труп от романа на Марк Твен? Не, няма да ви напращам тая страховита история, да не излезе накрая, че без друго се забавлявам. Не съм чак толкова високомерна. Не съм като Лучано де Крешенцо, който е написал чудесна история на философите пресократисти в Гърция. Там, говорейки за метемпсихозата при Путагор, професорът обективно посочва, че без съмнение философът е заимствал тази теория от Далечния Изток, а после сякаш невинно добавя: „още повече че и днес в Индия има хора, които смятат това за възможно.“ Какво потресаващо незачитане на кажи-речи цялата азиатска култура! Защото точно тук проличава високомерието на Де Крешенцо към тълпата, чиято симпатия се надява да спечели с популярния си език. Другият вариант е да разчита на супер умниците, които биха разбрали тънките му сметки като крайна, макар и малко странна проява на елитаризъм. Но като знаем техния брой, едва ли. Едва ли са умниците. Та, ако заедно с тая изцепка, Де Крешенцо не беше написал и най-смешния лаф за преодоляването на италианската криза с помощта на едно-две клофкета, никога не бих му простила двулчието. Макар че според мен в днешно време двулчието е добродетел или поне най-малкото, до което можем да се сведем. Разбира се, повечето хора я смятат за проблем, особено ако са намесени белите дробове. Впрочем, мислели ли сте за двулчието като за солидарност? Не, нали? Би било страшно, ако сте. Затова млъквам, но не и преди да кажа, че ако нямаше противоположности, които да се борят и така да правят съществуването ни интересно, ние едва ли бихме издържали както живота, така и смъртта. Та между тях нямаше да има разлика! Да, ама не. Ние изобщо не познаваме смъртта. Ако някъде се повторят, моля да ме извините, но ние изобщо не познаваме смъртта. Свързваме я с покоя само защото собствените ни тревожни души в трудни времена се стремят към него, а и да си признаем, позата на починалия сякаш е в услуга на това наше стремление.

Все пак, за да не стигнем до много „лошото“ положение на покойници, трябва да се поддържаме и да запазим все някакъв покой. Затова не се притеснявай, гради читателю, че Фани го е закъсала и лежи в една болница, обвинена за укриването на двустранна пневмония. Така мърморят всички, но тя лежи там за друго. Дали знае какво? Лапнишарания не знае нищо, за Бога! Нито за едно момче, което я целуна, а Фани видя фантастичните кадели на един майски кестен да проблясват в мрака и да засенчват фасадите на тухлените блокове. Дали ѝ се стори, или наистина стените им приближаваха в гръб, за да я завъртят в елипсата на умопомрачителен валс?... Валс? Що за извратена глупост...

Профуча кола и Фани с облекчение си представи, че огреният от фаровете асфалт е скейтборд, на

който биха могли да полетят. С последния шум от двигателя, мракът стана още по-плътен и радостта ѝ изглеждаше неуместна.

По лицето на Георги бе избила неизчерпаема жълтина. Приличаше на луна, каквато Шарания никога не беше виждала. Сините му очи гледаха хипнотизиращо, сякаш искаха да я погълнат.

Георги трескаво опипваше с длани главата ѝ, беше се надвесил над нея ѝ като гърво, съсредоточено в борбата с вятъра. Някаква магнетична действителност караше тялото му да излъчва неумолимост, която бе извън нещата, които разбираше, и отвъд волята на Фани да се съпротивява. За миг ѝ се стори, че блоковете се накланят и не щеш ли, тя се олюля в презръдката му.

Искаш ли да знаеш, а? Искаш ли да знаеш, малката? Утре вечер... У Силвъра... Ти имаш ли си сливка? Ще ми дадеш ли да опитам твоята сливка? Ще разбереш... Ще ти покажа Жълтия човек. Иелоумен... На никого нито дума, обеща ми... Красива си... Ха-ха, какво смешно петънце имаш тук. Чакай...

Думите му бяха несвързани, но излизаха свободно – като грънкането на лошо скрепените ламарини по покрива на бараката, кънтящи страшно при напора на вятъра. Фани усети мокрият език да лази по шията ѝ, после потръпна от въздушната мекота на устните и отново се олюля: нещо сухо и боцкаво се бе хлъзнало към гърлото ѝ и я давеше, и тя с мъка се изкопчи, за да се изкашля.

Няколко метра по-нататък Георги залитна. Беше тръгнал към нея и бе спянал в огромен клон, сломен от бурята преди седмица.

Лапнишарания не знаеше какво я беше накарало да се събуди и да действа. Тя осъзна, че е избягала, докато тичаше с всички сили към улицата. След няколко минути, останала почти без гръх, успя да разпознае блока, скрит зад короната на голямо гърво. Тя погледна осветената липа, и само за миг нейната спасителна доброта я поразя. Не биваше да се обръща назад.

Не биваше... Вятърът беше влязъл отново в гърдите ѝ и ги раздираше. Внезапно Фани се преви и остана така, докато се успокои.

От това положение, сякаш беше току-що финиширал атлет, с длани, подпирани на колената, тя се извърна към мястото, където трябваше да се намира Георги. Крачките му бяха замрели отдавна някъде по пътя.

Не видя никого, освен – така ѝ се стори – едно жълто петно и то приличаше на човек, който повръща на земята или се смее – Фани не беше сигурна.